

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ
імені Івана Черняхівського

КАФЕДРА ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗА
ПРОГРАМОЮ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Збірник матеріалів
Міжкафедрального науково-практичного семінару
27 листопада 2019 року

Видання – 2019

УДК: 355.233(477)

Укладачі:
Клонцак М.Я., к.в.н.,
Мечетенко М.Ю.

Актуальні проблеми підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу: Збірник матеріалів міжкафедрального науково-практичного семінару 27 листопада 2019 р. – К. : НУОУ, 2019. – 88 с.

У тезах висвітлюються перспективи становлення офіцерів запасу в системі військової підготовки, особливості підготовки офіцерів у провідних країнах світу. Зазначаються основні засади забезпечення ефективності функціонування системи підготовки офіцерів запасу для ЗС України, за досвідом їх участі в операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей, для дослідження основних проблем її функціонування та визначення інноваційних підходів до удосконалення існуючої системи підготовки офіцерів запасу мобілізованих до частин (підрозділів) ЗС України.

ЗМІСТ

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ДО ГОСТЕЙ ТА УЧАСНИКІВ
МІЖКАФЕДРАЛЬНОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ**

<i>Начальника кафедри військової підготовки Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського підполковника Камалова Є.В.</i>	5
---	---

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗА
ПРОГРАМОЮ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ**

<i>Чорний В.С. Морально-психологічне забезпечення в Збройних Силах України в річницю модернізації українського суспільства</i>	7
<i>Камалов Є.В. Деякі аспекти підготовки студентів на кафедрі військової підготовки</i>	9
<i>Волошенко А.В. Розвиток системи військової освіти на засадах академічної доброчесності</i>	13
<i>Цюрупа М.В. Дотримання норм міжнародного гуманітарного права та вимога покарання його порушників в системі освіти захисників України</i>	16
<i>Марценківський В.Т. Становлення системи підготовки офіцерів запасу</i>	19
<i>Клонцак М.Я. Тенденції розвитку підготовки громадян України за військово-обліковими спеціальностями групи логістичного забезпечення</i>	20
<i>Слюсаренко П.М. Перспективи підготовки офіцерів запасу для структур морально-психологічного забезпечення</i>	24
<i>Кобзар А.О. Особливості підготовки командирів у зарубіжних країнах щодо роботи з особовим складом</i>	29
<i>Моїсєєнко О.М. Пріоритетні принципи освітньої діяльності внутрішньої системи забезпечення якості військової підготовки офіцерів запасу</i>	33
<i>Цікра І.О. Особливості професійного розвитку викладачів вищих військових навчальних закладів</i>	35
<i>Дрок Л.В. Можливості моделювання заходів медичного забезпечення військ в системі імітаційного моделювання JSATS</i>	39
<i>Хіврич О.В., Гусаренко В.М. Удосконалення самостійної роботи на кафедрі військової підготовки під час вивчення модулю «Бойове забезпечення»</i>	43
<i>Гусаренко В.М., Альошин Ю.І. Особливості організації та проведення комплексної тактичної задачі з громадянами України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу під час комплексних практичних занять</i>	47
<i>Замотаєва Н.В. Шляхи активізації самоосвітньої діяльності майбутніх офіцерів запасу</i>	51
<i>Куліда І.М., Ясинська В.С. Військова підготовка: спрямування на особистісне зростання майбутнього офіцера запасу</i>	55
<i>Петренко М.М. Самостійна робота громадян України, що навчаються за програмою військової підготовки в системі навчального процесу</i>	58
<i>Бондаренко Н.А., Олійник Л.В. Технології навчання в контексті підготовки офіцерів запасу</i>	61
<i>Ємець О.А. Використання дистанційного навчання в системі підготовки військових фахівців</i>	63

<i>Кашин С.В. Досвід та сучасний стан підготовки офіцерів запасу тилових військово-облікових спеціальностей в Україні</i>	65
<i>Мечетенко М.Ю. Можливості використання сучасних інформаційних технологій в освітній діяльності при підготовці офіцерів запасу за напрямком тилового забезпечення військ</i>	70
<i>Дачковська І.В, Лутченко Н.В. Особливості організації вивчення іноземної мови майбутніми офіцерами у контексті професійної підготовки</i>	74
<i>Кіданов М.С. Дистанційне навчання як метод підготовки офіцерів запасу</i>	76
<i>Шандар І.М. “Потрфоліо” як інноваційний метод підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу</i>	79
<i>Веселий К.О. Сучасні проблеми морально-психологічного та фізичного компоненту підготовки офіцерів запасу</i>	83
<i>Заключне слово</i>	86

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ДО ГОСТЕЙ ТА УЧАСНИКІВ МІЖКАФЕДРАЛЬНОГО НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ

**Начальника кафедри військової підготовки Національного університету
оборони України імені Івана Черняховського
підполковника
КАМАЛОВА ЄВГЕНА ВІТАЛІЙОВИЧА**

Вельмишановні гості та учасники семінару!

На сьогоднішній день Україна переживає найскладніший період за роки своєї незалежності, в умовах ведення гібридної війни на Сході України важливою складовою являється підготовка офіцерських кадрів (резерву) для Збройних Сил України та інших військових формувань. Забезпечення національної безпеки і оборони вимагають прийняття негайних і ефективних рішень.

Однією з актуальних проблем у сфері підвищення бойової готовності Збройних Сил України є підготовка офіцерських кадрів, які б відповідали сучасним вимогам. На даний час в Україні функціонує система підготовки офіцерів запасу, яка в основному виконує покладені на неї завдання. Якість їхньої підготовки в цілому відповідає вимогам, які висуває замовник.

Підготовка офіцерів запасу здійснюється у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. Проблеми організації підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил України досліджуються Департаментом військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України, Національним університетом оборони України імені Івана Черняховського (кафедра військової підготовки), Військовою академією (м. Одеса), іншими вищими військовими навчальними закладами Збройних Сил України та деякими військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти.

Аналіз світових тенденцій щодо підготовки офіцерів запасу в провідних країнах світу та в суміжних з Україною державах свідчить, що у більшості провідних країн світу підготовка військового резерву здійснюється за змішаним принципом. При цьому акцент все більше робиться на підготовці цього резерву у закладах вищої освіти, паралельно з їхньою підготовкою як цивільних фахівців.

Але утворювати сучасну навчально-матеріальну базу для підготовки офіцерів запасу в кожному військовому навчальному підрозділі закладів вищої освіти не зовсім економічно вигідно. Тому спостерігається тенденція щодо створення регіональних центрів підготовки офіцерів запасу. Такими центрами на даний час в Україні стали ВВНЗ.

В процесі реформування сектора безпеки і оборони, для подолання існуючих та ймовірних загроз національній безпеці України керівництвом держави та Збройними Силами України сформовані вимоги щодо підготовки кваліфікованих резервістів. Про актуальність даної проблеми свідчить досвід участі офіцерів запасу, мобілізованих до військових частин (підрозділів) Збройних Сил України, які приймають участь в операції Об'єднаних сил.

Метою міжкафедрального науково-практичного семінару “Актуальні проблеми підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу” є висвітлення основних засад забезпечення функціонування ефективності системи підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил України та інших військових формувань; дослідження основних проблем системи підготовки офіцерів запасу та визначення інноваційних підходів щодо удосконалення існуючої системи підготовки офіцерів запасу.

*Чорний В.С., д.ф.н., професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ В РІЧИЩІ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобальні зміни політичної та соціокультурної реальності останніх років істотно впливають не лише на розвиток економічних, правових, світоглядних відносин, а й на політичну ситуацію у світі, суспільствах, державах. Серед багатьох проблем, породжених динамізмом політичного життя, особливе місце посідає російська експансіоністська політика, яка кардинально змінила військово-політичну обстановку у світі, вперше після Другої світової війни поставила під сумнів усталеність кордонів між державами, здійснивши анексію Криму та окупацію східних теренів України.

Події на Сході нашої держави переконливо засвідчили, що боєздатність військ (сил) значною мірою залежить від людського чинника. Це ще раз підтвердило думку К. Клаузевіца, про те, що у кожній війні моральні сили «наскрізь пронизують усю військову стихію» [1, с. 707–714], здійснюючи вплив на перебіг збройної боротьби. Видатний український мислитель Г. Сковорода вважав, що сила духу є гарантом боєздатності армії, оскільки не «однострої та зброя воїна, а безстрашність, мужність, хоробрість його, ... дух воїна», свідчать про могутність армії. Своєю чергою М. Колодзінський, творець першої Української воєнної доктрини, зазначав, що «без великого духу не буде йти перемога за нашими прапорами» [2, с. 31].

Відтак, сила духу, або моральні сили, поряд з озброєнням та військовою технікою, є надзвичайно важливою складовою боєздатності армії, її спроможності виконувати завдання за призначенням.

Досвід бойових дій під час проведення операції Об'єднаних сил висвітлив низку позитивних аспектів у діяльності існуючих структур морально-психологічного забезпечення в Збройних Силах України, про що свідчить масовий героїзм українських воїнів. Водночас під час виконання бойових завдань виявлено низку проблемних питань щодо морально-психологічного забезпечення, які потребують негайного розв'язання. Крім того, євроатлантичні інтенції нашої держави вимагають приведення військового механізму України до стандартів НАТО. Зазначене стосується як форми, так і змісту морально-психологічного забезпечення. Тобто зміни повинні торкнутися не тільки його структури, завдань та функцій, а й самої назви. Пропонуються, наприклад, такі варіанти: «соціально-психологічне забезпечення», «соціальне та психологічне забезпечення», «органи по роботі з персоналом».

Актуальність вищезазначених змін полягає ще й у тому, що в триваючій російсько-українській війні Збройні Сили України продовжують нести бойові втрати особового складу. Стає зрозумілим, що головною метою російського агресора є руйнація бойового духу наших Збройних Сил, підрив їхнього морально-психологічного стану. На сьогодні, коли від Збройних Сил України значною мірою залежить збереження суверенітету нашої держави, омріяного сотнями борців за незалежність, існує необхідність формування вірного та відданого народові військовика, для якого характерні патріотизм, досконалий професіоналізм, непохитність духу, дисциплінованість, вірність кращим бойовим традиціям, психологічна стійкість. Важливо акцентувати увагу на необхідності підтримання та відновлення належного рівня морально-психологічного стану особового складу у зв'язку з постійним зростанням психологічного, морального та фізичного навантаження за умов ведення бойових дій.

Тому, на сьогодні, керівництво Міністерства оборони України, командування Генерального штабу Збройних Сил України покладають великі надії на діяльність структур, які відіграють важливе значення у підтриманні належного морально-психологічного стану Збройних Сил України та покликані формувати і плекати високий бойовий дух та готовність кожного військовика на самопожертву заради збереження держави.

Таким чином, завдання формування бойового духу військ (сил) залишатиметься актуальним, доки існуватиме збройна боротьба. Процеси ж, що відбуваються у житті суспільств часів «постсучасності», надають цьому завданню додаткової проблемності, оскільки супроводжуються розривом між метою та засобами її досягнення. Різноманітні наукові дослідження бойового духу, як морального, політичного, психологічного, культурного, антропологічного тощо феномена, покликані прояснити нові обставини, чинники, обмеження – правила гри, що кристалізуються у військовій практиці значно трансформованих акторів політичних відносин. Як бачимо, у сучасній науці поняття «бойовий дух» набуває вираженого міждисциплінарного характеру, і розробка адекватних розв'язків суспільства методів його забезпечення має інтегрувати до свого змісту весь комплекс наукових розвідок [3, с. 15–19].

Метою подальших досліджень є окреслення провідних підходів до аналізу бойового духу, що відкривають його різноманітні виміри та детермінанти.

Бібліографічні посилання

1. Клаузевиц К. О войне. Москва: Эксмо; Санкт-Петербург: TerraFantastika, 2003. 864 с.
2. Колодзінський М. Українська воєнна доктрина. Львів, 1936. Ч. I. 62 с.
3. Грицюк В. М., Будаг'янц Л. М. Бойовий дух в ракурсі сучасних наукових досліджень // Актуальні проблеми становлення особистості

професіонала в ризиконебезпечних професіях: матеріали III Всеармійської наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 трав. 2011 р.). Київ: НУОУ, 2011. С. 15–19.

4. Чорний В. С. Військова організація України: становлення та перспективи розвитку: монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 368 с.

5. Чорний В. С. Досвід Фінляндії під час Зимової війни 1939–1940 рр.: висновки для України // *Socialdevelopment&Security*. 2019. № 9 (3). С. 37–55. URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/118/10>. (дата звернення: 05.09.2019).

Камалов Є.В.

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

В даний час перед вузами, що займаються підготовкою офіцерів запасу для формування резерву Збройних сил України, стоїть завдання підготовки кваліфікованих фахівців, високої професійної компетентності з розвиненим творчим мисленням. Це завдання може бути вирішене тільки при тісному взаємозв'язку навчального процесу і одержуваних знань по основній цивільній спеціальності, одержуваної в закладі вищої освіти, і додаткових знань, одержуваних на кафедрах військової підготовки.

Можна виділити наступні складові, що впливають на підготовку високопрофесійних офіцерів запасу:

1. Ефективне планування і організація навчального процесу, пов'язування цивільної та військової складових.

2. Успішне оволодіння студентами навчальних програм основного і додаткового навчання, мотивація отримання студентами додаткових знань з професійної військової підготовки.

3. Професійний рівень, педагогічну майстерність професорсько-викладацького складу кафедри військової підготовки.

4. Стан навчально-матеріальної бази, її ефективність в навчальному процесі.

Планування навчального процесу на кафедрі військової підготовки здійснюється на підставі навчальних програм для кожної військово-облікової спеціальності.

Для об'єднання військової і цивільної складових на кафедрі військової підготовки складаються структурно-логічні схеми по кожній військово-обліковій спеціальності, використовуючи яку викладач надає змогу уявити офіцеру весь процес навчання у вузі. Крім того, при розробці структурно-

логічної схеми враховується і пов'язується тематика військових дисциплін, що вивчаються на кафедрі військової підготовки.

Зміст навчання визначається навчально-плануючою документацією кафедри військової підготовки: навчальними планами, програмами, навчально-методичними матеріалами.

Основними формами занять на кафедрі є: лекції, семінари, групові заняття, практичні заняття, самостійна робота під керівництвом викладача, самостійна робота, консультації.

На лекції студент досягає певного рівня розуміння, тобто у нього встановлюються відомі зв'язки і відносини до досліджуваних явищ або предметів реального світу, формуються ще неміцні асоціації та аналогії.

Групові заняття - найбільш поширена форма занять. Вони мають на меті поглиблення та закріплення теоретичних знань, прищеплення студентам умінь і навичок.

Головна мета практичного заняття полягає в закріпленні теоретичних знань і формуванні необхідних майбутньому фахівцю практичних умінь і навичок.

Практичне уміння передбачає формування у студентів розумових і рухових навичок, а також уміння цілеспрямовано і творчо використовувати знання і навички в своїй практичній діяльності. Подальший розвиток і вдосконалення умінь дозволить підвищити професійну підготовку випускників.

Таким чином, глибина і міцність знань визначають якість навичок і умінь, які, в свою чергу, поглиблюють знання. Тільки взаємозбагачуючи один одного процесами оволодіння знаннями, формування навичок і умінь, сприяють становленню висококваліфікованого фахівця.

З цією метою на кафедрі військової підготовки викладачі прагнуть проводити заняття за такою методикою:

зміст практичних занять базувати і погоджувати з теоретичним матеріалом;

попередньо готувати помічників викладача з числа найбільш підготовлених студентів;

практичні заняття забезпечувати навчальною та методичною літературою, наочними посібниками, технікою;

контролювати самостійну підготовку студентів, забезпечуючи їх військово-технічним майном і технікою;

на заняттях постійно підтримувати об'єктивну і доброзичливу вимогливість, військову дисципліну.

Семінари - одна з активних форм поглиблення і закріплення знань студентів, ефективний засіб контролю результатів їх самостійної роботи. Проводяться вони, як правило, зі взводом.

Самостійна робота під керівництвом викладача є одним з видів навчальних занять. Вона проводиться з метою активного пошуку і придбання учнями нових знань, розширення і поглиблення знань, отриманих на інших видах занять, розробки рефератів, проведення моделювання та виконання інших творчих завдань, а також для навчання методам самостійної роботи.

Самостійна робота - одна з найважливіших форм навчальної роботи. Вона є одним з елементів активності учнів і є основою засвоєння ними знань, умінь і навичок. Самостійна робота студентів складається з самопідготовки у спеціально відведені години на кафедрі військової підготовки і виконання домашніх завдань.

Консультації проводяться викладачами з найбільш складних тем або перед іспитами. Вони можуть бути індивідуальними або груповими. У процесі консультації викладач прагне з'ясувати слабкі місця в знаннях студентів і потім заповнює прогалини методом бесіди.

Одним із шляхів забезпечення тісного зв'язку процесу навчання з майбутньою професійною діяльністю є впровадження ігрових методів навчання. До різновидів ігрових методів можна віднести: метод розігрування ролей; ділова гра; військові ігри та ін.

Щоб перейти від технології запам'ятовування навчального матеріалу до технології творчого навчання, необхідно перенести центр ваги на розвиток активного мислення студентів, їх вміння самостійно вирішувати нестандартні завдання, використовувати знання для творчого розгляду соціальних, військових, моральних, психологічних та інших процесів.

Так, наприклад, широке і системне впровадження в навчальний процес методів активного навчання як найбільш ефективних спричинить за собою скорочення необхідного навчального часу для засвоєння студентами заданого мінімуму знань і умінь на необхідному рівні навченості. Вільний час можна використовувати для підвищення рівня навченості або поліпшення змісту за рахунок збільшення обсягу професійно-орієнтованої інформації.

Впровадження методів активного навчання, зміна існуючих засобів, форм і змісту навчання неможливі без основної ланки педагогічної системи викладача. Тому вже зараз виникає проблема переорієнтації викладача традиційної школи, його психології на активне навчання. Перед кожним викладачем стоїть завдання - вміти активізувати творче мислення учнів.

Перед викладачем кафедри військової підготовки стоїть завдання формувати творчих, знаючих фахівців, здатних самостійно, творчо вирішувати складні професійні та наукові проблеми, що не поступається в професійній підготовці випускникам ВВНЗ. Від рівня педагогічної майстерності викладача, його вміння педагогічно правильно, цікаво проводити заняття залежить якість викладання, ефективність засвоєння навчального матеріалу студентами, їх пізнавальна активність, зацікавленість. «Насправді ж нас слухають набагато охочіше, коли ми самі захоплюємося

справою навчання; наша радість забарвлює всю словесну тканину нашої мови: нам легше говорити, нас краще сприймають »(Аврелій Августин).

Провідне завдання сучасних педагогічних технологій - розвиток особистості студента, відпрацювання глибини і міцності знань, закріплення умінь і навичок, розвиток технологічного мислення, умінь самостійно планувати, упорядковувати свою навчальну самостійну діяльність,

Щоб педагогічна технологія запрацювала, ожила, була результативною – вона повинна реалізувати в своїй діяльності вимоги провідних принципів навчання, дидактичних принципів.

До відомих відносяться наступні принципи навчання: принцип цілеспрямованості; науковості; зв'язку навчання з життям; систематичності і послідовності; свідомості і активності; наочності навчання; доступності.

Керуючись принципами навчання при організації навчального процесу, кожен викладач повинен знати, що його вимоги направляють всю його діяльність: вони допомагають визначити зміст навчання, методи та форми навчання, вони ж диктують і поведінку викладача під час заняття.

Викладачеві необхідно не тільки просто знати ці принципи, а й реалізувати їх вимоги при організації педагогічних технологій.

У підготовці фахівця важливу роль відіграє стан навчально-матеріальної бази ВВНЗ, ВНП ЗВО. Чим вище відсоток укомплектованості військовими зразками техніки, тим ефективніше навчальний процес. Теорія і практика взаємно погоджуються, гармонійно доповнюють один одного. Студент не тільки теоретично вивчає зразок техніки, а й практично працює на ній, відпрацьовує нормативи і навчальні завдання. При переході навчання студентів на нові військово-облікові спеціальності існує значне відставання в комплектації кафедр більш сучасними видами техніки і озброєння. На допомогу педагогам приходять комп'ютерна техніка. Використання мультимедійного обладнання дозволяє неодноразово показати студентам порядок підготовки і настройки апаратури в різних режимах. При цьому викладач може акцентувати увагу студентів на найбільш складних моментах. Але ніякі комп'ютерні технології не зможуть замінити навичок роботи на «живій» техніці. Необхідно укомплектовувати кафедри військової підготовки ВВНЗ, ВНП ЗВО сучасними зразками озброєння і техніки, впроваджувати нові педагогічні технології, що дозволить значно підвищити рівень підготовки висококласних фахівців для Збройних сил України.

Навчальний час, призначений для самостійної роботи, регламентується навчальним планом та розпорядком дня ВВНЗ, ВНП ЗВО і повинен становити не менше 1/3 загального обсягу навчального часу, передбаченого на вивчення конкретного розділу програми військової підготовки. Решта навчального часу, призначеного для самостійної роботи, використовується громадянами для самостійної роботи над засвоєнням навчального матеріалу в

бібліотеці ВВНЗ, ВНП ЗВО, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах (лабораторіях), а також у домашніх умовах.

У необхідних випадках ця робота проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість індивідуального доступу особам, які навчаються, до потрібних дидактичних засобів.

Список використаних джерел

1. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія / В. А. Петрук. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 292 с.

2. Семенова А. В. Розвиток професійної компетентності фахівців засобами парадигмального моделювання (інтерактивний тренінг) : навчально-методичний посібник / А. В. Семенова. – Одеса : СВД Черкасов М. П., 2006. – 130 с.

3. Стратегія реформування освіти в Україні : [рекомендації з освітньої політики / робоча група проекту : Михайло Степко, Віктор Андрущенко та ін.]. – К. : «К.І.С.», 2003. – 296 с.

*Волошенко А.В., д.ф.н, професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Корупційна проблематика на сьогодні визнана як на глобальному, так і на національному рівнях. Адже її руйнівний вплив добре відомий: корупція, що глибоко укорінилась та набула ознак системи, перешкоджає всебічному економічному зростанню, збільшує соціальну напругу в суспільстві, знижує авторитет держави на міжнародній арені. Крім того, подолання корупції в оборонному та безпековому секторах є однією з основних умов для успішного партнерства України з НАТО та невід'ємною складовою євроінтеграційного курсу.

В документах НАТО встановлено прямий зв'язок між включенням нових країн до співтовариства країн Альянсу, заснованого на спільних цінностях, і досягненням свободи та безпеки. Адже, підтримка демократії, верховенства права і прав людини не тільки розглядається як моральне зобов'язання, а й також як інструмент політики безпеки, що сприяє зміцненню міру і стабільності. На сьогодні для національного політикуму необхідно враховувати той факт, що Альянс діє через органи державного управління та військові установи держав-членів, тому, вкрай важливо, щоб ці внутрішні

механізми були надійними і гідними довіри в очах інших держав-членів. Досягти вказаних показників можливо тільки високим рівнем професіоналізму і поваги до спільних цінностей НАТО. Абсолютно логічним є те, що успішне співробітництво вимагає належних функціональних національних інституцій і навпаки – дисфункціональні внутрішні інституції стають на заваді спільним діям і є причиною поширення побоювань і підозр щодо егоїстичних індивідуальних дій окремих держав-учасниць. Таким чином, поняття загальної безпеки на основі надійної колективної оборони є не просто продуктом формальних зобов'язань і військової взаємосумісності. Професіоналізм і добросовісність в збройних силах та інших органах сектору безпеки мають наслідки, що виходять далеко за рамки дієвих і ефективних систем управління людськими ресурсами.

Корупція в Україні визнана сталою інституцією системно-руйнівного характеру. Інституалізація корупції проявляється системним характером, сталими зв'язками, сукупністю правил, норм, цінностей і звичок, які створюють умови її соціальної легітимізації і сприяють розширенню інституціональних корупційних практик. Не в останню чергу, через це, сприйняття корупції, як звичної реальності, формується якщо не з раннього дитинства, то з шкільних і студентських років молодого покоління.

Корупція в освіті з спорадичного неформального явища перетворилася в систему, що руйнує професійну і суспільну мораль, підриває правові, політичні, соціальні та економічні засади існування вітчизняної вищої школи і української держави взагалі. Але, необхідно зауважити, що проблема корупції в освіті притаманна не тільки нашій державі.

Підтвердженням вказаному, є дані дослідження Transparency International, яке оцінювало громадське сприйняття корупції в зазначеній галузі та засвідчило широкий спектр її розповсюдження в різних країнах — від 6–7% до 70–72% - і показало, що жодна країна не позбавлена цього явища, а в середньому в Європейському регіоні її рівень становить близько 34%. Як підкреслила Сніжана Самарджич-Маркович, Генеральний директор з питань демократії Ради Європи на відкритті 7-го Празького форуму: “Корупція в освіті спотворює і руйнує фундаментальні цінності наших демократій... Якщо ми не будемо боротися з корупцією в сфері освіти, ми станемо навчати дітей, що ті, хто отримує більше, є тими, хто знає, як можна порушувати правила і стандарти наших суспільств”.

На сьогодні, якісна зміна системи вищої освіти, в тому числі і військової, визначена першочерговою потребою, яка вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти.

28 вересня 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що запровадив і формалізував єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання). Крім того, стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає особливості дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними і науковими працівниками та здобувачами освіти; види академічної відповідальності науково-педагогічних і наукових працівників та здобувачів освіти; права осіб, стосовно яких порушено питання про порушення ними академічної доброчесності тощо.

Законом України «Про освіту» внесено відповідні зміни в Закон України «Про вищу освіту», якими визначено зміст академічної доброчесності. Так, відповідно до пункту 1 і частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту» академічна доброчесність - сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Поняття академічної доброчесності, що сформульоване в документі Центру академічної доброчесності (The Center for Academic Integrity) 1999 року, який представляє собою Консорціум більше ніж з 200 американських коледжів, університетів, громадських організацій, визначалось поступово. В основу вже класичного сьогодні поняття покладено сполучення наступних фундаментальних чеснот: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності, пізніше, в 2013 році, доповнене новою, шостою — мужністю.

В Європейському регіоні приділяється також значна увага конструюванню механізмів внутрішньої саморегуляції академічного співтовариства, визначенню його ціннісних пріоритетів та логіки взаємодії, свідченням чому є історія створення Пан-Європейської платформи з питань етики, прозорості та чесності в галузі освіти (ETINED). Ідея цієї ініціативи Ради Європи має свої витоки в Підсумковій декларації Постійної конференції міністрів освіти Ради Європи з управління та якості освіти в Гельсінкі (26-27 квітня 2013 р.), де було вирішено "...створити загальноєвропейську платформу обміну інформацією і кращих практик з питань етики і доброчесності в галузі освіти з особливою увагою до боротьби проти корупції та шахрайства в сфері освіти і наукових до сліджень з метою реалізації "Гельсінського порядку денного для якісної освіти в Європі".

Крім наведеного, серед найбільш ефективних заходів що сприятимуть посиленню академічної доброчесності, вважаємо за необхідне підвищення стандартів оплати праці викладачам вищої школи, подальше впровадження

заходів академічної автономії та свободи, і як слушно зауважив Т. Фініков: «необхідно будувати систему освіти з орієнтацією на допомогу студенту, співробітнику, створення умов для доброчесної навчальної та наукової поведінки, заохочення її. Саме такий підхід, а не постановка в центр уваги переслідування та покарання, є єдино правильним і повинен нами сповідуватися».

Таким чином, доброчесність – це зв'язок між поведінкою та принципами. Зміцнення основ академічної доброчесності в межах закладах військової освіти є питанням інституціоналізації принципів, які прагне відстоювати організація, а також питанням утвердження цих норм і цінностей серед її працівників.

*Цюрупа М.В, д.ф.н., професор.
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

**ДОТРИМАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО
ПРАВА ТА ВИМОГА ПОКАРАННЯ ЙОГО ПОРУШНИКІВ
В СИСТЕМІ ОСВІТИ ЗАХИСНИКІВ УКРАЇНИ**

Не буде перебільшенням сказати, що у сучасному глобалізованому та конфліктогенному світі увага світової спільноти прикута до трьох «центрів» жорстокого антигуманного прояву збройного насильства – це Сирія, Ірак, Схід України. Агресивні дії РФ, збройних бандитських формувань в Криму і на Донбасі не отримали ще належної міжнародно-правової оцінки, особливо в галузі гуманітарній, зв'язаній з вимогами дотримуватись законів і правил війни.

Якщо терміни «агресія», «окупація» тільки входять у політично-правовий лексикон спільноти (ООН, ЄС, ОБСЕ) для оцінки дій Росії на міжнародній арені, то у гуманітарно-правовій вона сама йде у агресивний наступ: зам. міністра іноземних справ РФ С.Рябков заявляв: «Мы действуем в полном соответствии с нормами международного гуманитарного права. Больше не можем и не будем мириться с бедственным положением людей, живущих на протестующем юго-востоке Украины» (Цит. дослівно згідно повідомлення в мережі «Інтернет»).

Як же тоді бути з розстрілами біженців з дітьми, вбивствами цивільного населення і журналістів, священнослужителів, медичного персоналу, використання емблем МКЧХ, білого прапора парламентаря для прикриття нападу, знущань над полоненими, взяттям у заручники цивільних, використанням касетних боєприпасів, приховування комбатантами встановленої форми одягу та знаків розрізнення та інших порушень, які

входять у перелік 30 серйозних порушень міжнародного гуманітарного права?

Не зважаючи на цю голослівну заяву ми знаємо, що ще з чеченських воєн російська армія застосовувала зброю не вибіркової дії, вдавалась до безцільного руйнування міст, встановила норму перевірки і обмежень свободи для чоловіків віком 14-65 років, тоді як гуманітарне право вважає осіб до 15 р. дітьми. Як визнав російський правник В. Пустогаров, що за 50 років після прийняття Женевських Конвенцій 12949 р. у РФ не було жодного покарано з порушення МГП.

Одним із факторів могутності держави є її позитивний імідж і високий авторитет у міжнародно-правовому полі. Починаючи із перших рішень ВР України після втечи колишнього президента і завершуючи прийняттям постанов щодо проведення АТО та ООС з метою захисту як територіальної цілісності, суверенітету, прав, свобод, здоров'я і достоїнства людини і держави, країна діє в межах цивілізованих правових відносин. Це стосується і дотримань вояками норм, принципів, вимог міжнародного гуманітарного права.

«Україна зробила крок на зустріч Російської Федерації щодо полонених російських десантників. Їх не судили за законами України, їх передали в Росію. Із затриманими зверталися повністю гуманно, були запрошені представники міжнародного комітету Червоного Хреста, щоб вони переконалися в яких умовах перебувають затримані російські військові», - зазначав спікер інформаційного центру РНБО ще на початку АТО.

Відносно проблеми гуманізації збройного насильства існує принаймні три принципові позиції. Перша виражена в творі Гегеля «Філософії права», згідно якого війна є серйозне повторення історії, спори держав вирішують війною і не слід говорити щодо гуманності у «загальному стані безправ'я та насильства».

Друга позиція висловлена І. Кантом в роботі «До всезагальному миру», де війна постає злом згідно самого визнання і не тому можна «облагороджувати війну», а слід її заборонити. Такий стиль мислення був притаманний творцям Статуту ООН у 1945 р., де війна виключена з міжнародних відносин, як у і Воєнних доктринах України 1996, 2004 рр. та редакції 2012 р.

Третя точка зору висловлена Гуго Гроцієм у творі «Про право війни і миру..», де стверджується, що всі – воюючі, цивільні, поранені, хворі, полонені, навіть загиблі і померлі від поранень «мають певні права». Факти поховання вбитих вояків у рівчаках та траншеях з номерами проросійськими бандитами є достовірними, це порушення норм міжнародного гуманітарного права як і традицій, правил права війни.

Україна є підписантом базових джерел міжнародного гуманітарного права, котре як галузь міжнародного права утворилось після завершення

Другої світової війни з її жахами анти людяності, варварства і жорстокості з прийняттям чотирьох Женевських Конвенцій 1949 р., двох Додаткових протоколів 1977 р. В Україні міжнародне гуманітарне право почало інтенсивно досліджуватись з 1991 р., хоча гуманітарні традиції ведення війн і захисту постраждалих відомі здавна.

Наказом 2017 р. Міністром оборони затверджене нове Положення по виконанню норм гуманітарного права в Збройних Силах. Керівник тактичного рівня відтепер має керівні документи, а у навчальному процесі на кафедрі військової підготовки разом з положенням Статутів Збройних Сил України (ст. 15 Статуту внутрішньої служби) ми зобов'язуємо кожного військовослужбовця дотримуватись норм права війни, проявляти людяність і гуманність у стосунках з військовослужбовцями і цивільними особами.

Вже виповнилось 75-та річниця початку роботи трибуналу Нюрнбергу. Його головна заслуга - встановлення *кваліфікації* міжнародних злочинів: злочинів проти людяності, миру, воєнних злочинів, що надає нам можливість характеризувати засудження дій Росії, словами рішень Нюрнбергу «планування, підготовка і ведення агресивної війни». Важливий принцип Трибуналу – відповідальність за військові злочини особа несе, не зважаючи на посадовий стан чи то, що вона діяла за наказом має бути застосований і у наших умовах. Нещодавно президент США Д. Трамп помилував військового злочинця Галахера, засудженого за знущання над полоненими і загиблими в Афганістані, що викликало протести військових, хоча біля 30% з них вважає, що гуманітарне право не потрібне, «дисфункціональне». Ми вважаємо, що вивчення приписів МГП, навпаки, підвищують рівень боєздатності військ.

На рівень правової культури наших військовослужбовців позитивно впливають: підвищений ступінь насиченості наказів і військових статутів вимогами гуманітарного права, а стан системи військової освіти дозволяє вивчати цю галузь знання систематично і організовано, організаційно-штатні заходи (введення до особового складу частин і об'єднань юристів-консультантів згідно із статтею 82 1 Д.П.), розвиненість української воєнно-гуманітарної традиції. Наші вояки мають величезну перевагу у справедливості їх бойових справ, відповідності конституційній та міжнародно-правовій природі операції ООС, у дотриманні гуманітарних традицій, принципів і норм міжнародного гуманітарного права.

Пропозиції:

1. Звернутись ще раз до виконання Рекомендацій ОБСЄ 1996 р. щодо запровадження більш повного вивчення МГП у системах військової та цивільної освіти

2. Вивчити можливість ініціювання створення судової камори по Донбасу щодо покарання воєнних злочинців і норм гуманітарного права. Створити Національне Бюро проведення слідчих дій, документуванню та

складанню бази даних щодо порушників за прикладом Міжнародних Трибуналів по колишній Югославії, бо це завдання покладено на держави.

3. Підвищувати правову культуру всіх, хто навчається в стінах Університету оборони на Сході України, а не тільки вояків на Донбасі.

Література:

1. Пустогаров В.В. Международное гуманитарное право. М., 2001.
2. Цюрупа М.В., Дяченко В.І. Міжнародне гуманітарне право. - К.: Кондор, 2008.

*Марценківський В.Т., к.т.н, доцент
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Військова історія свідчить про виняткову важливість проблеми підготовки військових кадрів. Ця проблема в свій час постала і перед Радянським Союзом. Необхідно було знайти таку форму підготовки командирів, яка б забезпечила достатню їх чисельність і не вимагала б великих витрат.

М.В. Фрунзе звернувся до світового досвіду у цій галузі - підготовці резерву командних кадрів у цивільних вищих навчальних закладах (далі – ВНЗ). У 1924 році, ще будучи начальником і комісаром штабу Червоної Армії, він писав: " Загальна наша мета – поставити справу так, щоб кожен закінчивши цивільний ВНЗ вже був підготовлений до ролі командира з найбільш близької до даного ВНЗ спеціальності і потребував лише в невеликій практичній підготовці".

Важливу роль у підготовці командних кадрів запасу мала постанова ЦВК і РНК СРСР від 14 серпня 1930 «Про обов'язкову військову службу», яка вводила вищу позавійськову підготовкою (далі – ВПП). В Постанові було зазначено: «Трудящі, які навчаються у вищих навчальних закладах та технікумах, проходять вищу позавійськову підготовку. Дана підготовка є дійсною військовою службою і замінює для них строкову службу в кадрах». У 1932 р. командирів середньої ланки по 17 військово-обліковими спеціальностями в СРСР готували 162 ВНЗ і 49 технікумів.

З прийняттям в 1939 р. IV сесією Верховної Ради СРСР Закону «Про загальний військовий обов'язок» у вищих навчальних закладах країни замість ВПП була введена допризовна військова підготовка студентів. Зміст та ранг військової підготовки понизився і фактично всі студенти готувалися в обсязі програми підготовки одиночного бійця, а студентки, як помічники середнього медичного персоналу.

У 1943 р. критична потреба у формуванні мобілізаційного запасу командирів середньої ланки визначила прийняття рішення керівництвом країни про відновлення системи підготовки офіцерів запасу у цивільних ВНЗ. Постановою РНК СРСР № 413 від 13 квітня 1944 та наказом наркома оборони СРСР № 75 така підготовка знову була введена.

Таким чином, закладена в передвоєнні роки система підготовки резерву офіцерського складу, повністю себе виправдала під час суворих випробувань в роки Другої світової війни. З невеликою долею трансформації вона проіснувала в Україні і до цього часу. Безумовно позитивним у вищезначеному історичному досвіді є проведення практики та стажування студентів у військових частинах та навчальних центрах. Позитивним є також: увага і турбота, яку виявляли органи влади та громадські організації питанням підготовки офіцерів запасу; створення необхідної НМБ; врахування у навчальних програмах бойового досвіду; зосередження основних зусиль на загальновійськовій підготовці молоді та практичній складовій навчання. Це ті питання на які разом із досвідом АТО, ООС також необхідно звернути особливу увагу при формуванні сучасного змісту навчання офіцерів запасу.

Доцільно також відмітити, що введення військової підготовки вирішило, на той час, дві надзвичайно важливі задачі: по-перше, звільнило державу від значних витрат на підготовку резерву командних кадрів і, по-друге, звільнило студентів, майбутніх висококваліфікованих фахівців, від призову на дійсну військову службу і допомогло використовувати їх за прямим призначенням з користю для народного господарства, а під час війни мати підготовлений резерв командних кадрів для військ. У цьому дуже вдало поєдналися особисті, громадські та державні інтереси.

*Клонцак М.Я., к.в.н.,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗА ВІЙСЬКОВО-ОБЛІКОВИМИ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ ГРУПИ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Збройна агресія Російської Федерації проти України на сході нашої держави, яка триває більше п'яти років, спонукає до пошуку науковцями нових підходів до підготовки офіцерських кадрів для Збройних Сил України і в той же час удосконалення системи підготовки офіцерів запасу. На цей час військова освіта реалізовується не тільки у вищих військових навчальних закладах, а й у системі вищої професійної освіти закладів вищої освіти.

Наявність людських втрат під час проведення антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил (АТО, ООС) на Сході України спонукає державу змінювати систему військової освіти, особливо це стосується військово-технічної і військово-спеціальної підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.

Досвід застосування військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах останніх десятиріч показує, що несвоєчасне забезпечення військових частин, які виконують бойові завдання, матеріальними засобами і боєприпасами, своєчасним підвезенням призводило до зривів у виконанні військами (силами) або взагалі невиконання поставленого завдання.

Отже, недостатня продуманість, нескоординованість, неорганізованість та неефективність системи забезпечення військ (сил) спричиняли до втрати військами (силами) особового складу, територій, озброєння і військової техніки тощо.

З досвіду виконання завдань військовими частинами (підрозділами) на території Донецької та Луганської областей відомо що нині значно зростають вимоги до своєчасного забезпечення військових частин (підрозділів) необхідними боєприпасами, матеріальними засобами, озброєнням та військовою технікою. Це формує об'єктивні передумови для розвитку ефективної системи тилового (логістичного) забезпечення, яку досконало повинен знати офіцер військово-облікової спеціальності групи логістичного забезпечення, щоб забезпечувати швидку подачу матеріальних засобів від об'єднаних центрів забезпечення, баз, арсеналів, складів різних ієрархій до військових частин (підрозділів).

Майбутні офіцери, що навчаються за військово-обліковими спеціальностями групи логістичного забезпечення, зобов'язані здобути теоретичну базу знань, практичні вміння і навички для роботи в системі тилового (логістичного) забезпечення військ (сил), щоб відповідати сучасним вимогам ведення та забезпечення бою.

На цей час у Збройних Силах України започатковується істотна трансформації як системи військового управління, так і системи забезпечення військ (сил) у контексті досягнення сумісності з країнами НАТО.

На жаль, дослідженню теоретичних і практичних засад тилового (логістичного) забезпечення Збройних Сил України нині не приділено достатньої уваги, хоча у загальній системі підготовки офіцерів запасу військово-облікові спеціальності групи логістичного забезпечення військ (сил) посідають провідне місце.

Наказом Міністерства оборони України від 13 лютого 2019 року №57 внесено зміни у військово-облікові спеціальності тилового напрямку, за якими може бути присвоєне первинне військове звання молодшого лейтенанта запасу, у групі № 70 “Логістичне забезпечення”.

Логістичне забезпечення Збройних Сил України – комплекс заходів що передбачає: планування логістичного забезпечення; визначення потреб в озброєнні і військовій техніці, матеріальних засобах та послугах; проектування, розроблення (модернізацію та модифікацію) озброєння і військової техніки та матеріальних засобів, їх закупівлю, постачання, зберігання, ремонт, технічне обслуговування, контроль за експлуатацією (використанням); реалізацію, списання та утилізацію надлишкового озброєння, військової техніки і матеріальних засобів; планування та здійснення військових перевезень усіма видами транспорту; закупівлю робіт і послуг лазне-прального та торгівельно-побутового обслуговування; організацію харчування; розквартирування військ (сил, органів); закупівлю або будівництво, технічне обслуговування, експлуатацію об'єктів військової інфраструктури.

В межах реалізації вимог Державної програми розвитку Збройних Сил України, а також з урахуванням досвіду функціонування системи логістичного забезпечення країн – членів НАТО, досвіду проведення антитерористичної операції, операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей створено організаційні структури органів управління логістичного забезпечення Збройних Сил України.

Система логістичного забезпечення Збройних Сил України передбачає розподіл на вертикалі: плануючу на яку покладено (визначення та планування задоволення потреб військ у ОВТ та інших МТЗ) та виконавчу логістику яка буде займатись (утримання необхідних запасів ОВТ та інших МТЗ, забезпечення ними військ (сил), організація технічного обслуговування та ремонту ОВТ, транспортування (перевезення) ОВТ та інших МТЗ, організація надання послуг).

За результатами аналізу ведення бойових дій на Сході України та спільних командно-штабних навчань, тренувань військових частин Збройних Сил України виявлено низку проблем, з якими зіштовхуються офіцери, що навчалися за програмою підготовки офіцерів запасу, під час проходження військової служби на офіцерських посадах у Збройних Силах України та інших військових формуваннях:

- не сформованість достатніх практичних навичок і вмій;
- невміння діяти у складних ситуаціях тилового забезпечення військ (сил);
- недостатній рівень знань з питань планування тилового забезпечення військ (сил), визначення потреб у підвезенні матеріальних засобів та наданні послуг у різні періоди бою, списання матеріальних засобів.

Щоб якісно підготувати офіцерські кадри до виконання поставлених завдань, необхідно у програмі підготовки офіцерів запасу за військово-обліковими спеціальностями групи логістичного забезпечення передбачити перерозподіл часу на теоретичне і практичне навчання, а також зосередити

увагу на практичних діях майбутніх офіцерів у системі забезпечення військ (сил) по службах тилу.

Практичні заняття слід спрямовувати на вивчення громадянами, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу, досвіду тилового (логістичного) забезпечення підрозділів Збройних Сил України, набутого під час виконання бойових завдань у зоні проведення (АТО, ООС) на Сході України, досвіду функціонування системи логістичного забезпечення країн – членів НАТО, щоб формувати в них високі військово-професійні та морально-психологічні якості для подальшого якісного виконання військового обов'язку за призначенням.

Під час реалізації теоретичної та практичної складових підготовки офіцерів запасу за військово-обліковою спеціальністю “Організація продовольчого, речового, шкіперського та торговельно-побутового забезпечення” групи логістичного забезпечення, виникає нагальна потреба у впровадженні в процес навчання положень системи логістичного забезпечення військ (сил) та основних напрямів розвитку системи логістики Збройних Сил України.

Основними напрямками розвитку системи логістики Збройних Сил України є:

- удосконалення нормативно-правової бази з логістичного забезпечення відповідно до сучасних стандартів і принципів, прийнятих у державах – членах НАТО;

- оптимізація органів управління логістичним забезпеченням Збройних Сил України;

- впровадження автоматизованих систем обліку і руху матеріально-технічних засобів, системи стандартизації та кодифікації;

- удосконалення професійної підготовки особового складу (проведення мовної та фахової підготовки за кордоном, забезпечення участі у багатонаціональних навчаннях та операціях під егідою НАТО).

У системі підготовки офіцерів запасу важливо підвищувати ефективність проведення щоденних занять із громадянами України (майбутніми офіцерами), для цього потрібно:

- проводити теоретичні та практичні заняття з питань планування тилового (логістичного) забезпечення військ (сил), які відповідають сучасним вимогам забезпечення бою;

- розробляти логічну структуру заняття, елементи якого сприятимуть ефективній взаємодії викладача і студента.

- створювати умови для свідомого засвоєння навчального матеріалу, а не механічного його “зазубрювання”, завдяки забезпеченню продуманого співвідношення обсягу надаваної інформації.

- збільшувати частку самостійної роботи студентів на занятті, адже напружена робота викладача та бездіяльність більшості студентів – є ознакою неефективної організації заняття;

- передбачити можливість систематичного повторення вивченого матеріалу;

- застосовувати міжмодульні зв'язки, щоб допомагати студентам зрозуміти значення модулю у системі професійної підготовки;

- підвищувати рівень загальноінтелектуальних навичок, насамперед уміння працювати з книгою (підручником, текстом) на занятті.

- використовувати сучасні відео-та аудіоматеріали.

Основними напрямками розвитку системи підготовки офіцерів запасу, які навчаються за військово-обліковими спеціальностями групи логістичного забезпечення є:

- інтеграція військової освіти і діяльності військових частин;

- впровадження активних форм і методів навчання сучасним інформаційним технологіям, надання викладачам сучасних ефективних інструментів навчання для підготовки офіцерів запасу;

- практична спрямованість навчання студентів;

- актуалізація ролі спеціальних навчальних модулів;

- удосконалення навчально-матеріальної бази;

- вивчення сучасних зразків технічних засобів по службах тилу.

Формування системи та офіцерських кадрів тилового (логістичного) забезпечення у Збройних Силах України є вимогою сучасності, що сприяє вирішенню завдання своєчасного забезпечення військ (сил), для якісного виконання ними поставлених завдань.

На сьогодні в Україні потрібно прагнути до створення інноваційної армії, в якій до професіоналізму й компетентності військовослужбовців висуваються вимоги найвищого рівня. Цьому сприятиме нова освітня модель, яка спрямована на всебічний розвиток фахівців, формування у них практичних вмінь з виконання професійних завдань.

*Слюсаренко П.М., к.і.н., професор
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ ДЛЯ СТРУКТУР МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

За два роки навчання кафедра військової підготовки готує офіцерів запасу тактичного рівня безпосередньо на посади заступників командирів рот з морально-психологічного забезпечення для Сухопутних військ Збройних Сил України. Характерним є те, що студенти із багатьох цивільних вищих

навчальних закладів, за особистим бажанням, підписують контракти і відвідують навчальні заняття на кафедрі всього один раз на тиждень протягом двох років, як передбачено керівними документами. Навчання відбувається близько 100 днів. Саме на посади заступників командирів рот з морально-психологічного забезпечення проходять військову підготовку студенти, які навчаються за військово-обліковими спеціальностями "соціальна психологія" та "політологія". Вони опановують навчальну програму з вивчення наступних модулів: "Методика роботи з особовим складом підрозділів Збройних Сил України", "Основи політичних і правових знань", "Морально-психологічне забезпечення повсякденної діяльності підрозділів Збройних Сил України", "Морально-психологічне забезпечення застосування підрозділів Збройних Сил України", "Воєнна політологія", "Військова педагогіка", "Військова психологія", "Соціальна психологія військової діяльності".

Перелічені модулі дають змогу отримати певні навички та вміння, виховати відповідні якості майбутнього офіцера запасу, який спроможний буде в разі мобілізації зайняти посаду заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення у військах. Поряд з усім сказаним, слід зазначити, що на сьогодні випускники кафедр з честю виконують завдання за призначенням на сході України, де проводиться Операція об'єднаних сил. Проходять військову службу на відповідних посадах і у військових частинах постійної дислокації на заході, півдні та в центрі країни. І це є нагальним доказом потрібності даної категорії офіцерського складу. Молоді офіцери запасу – випускники нашої кафедри добровільно йдуть до лав Збройних Сил України написавши рапорти і успішно будують військову кар'єру, підтвердженням чому є ряд наявних статистичних фактів.

За часи Незалежності України її Збройні сили проходили декілька реорганізацій, які торкалися безпосередньо й структур та окремих посад з виховної роботи (на сьогодні – структури морально-психологічного забезпечення), а саме й відповідних військових посад нижньої тактичної ланки.

На початку 90-х років ХХ століття в ротах не було передбачено посад заступників командирів рот з виховної роботи. Конче потрібні в ротах офіцери соціально-психологічної служби виконували обов'язки на відповідних штатних посадах в управліннях батальйонів, що було малоефективним для безпосередньої роботи з особовим складом взводів і рот. Лише делегування командиром батальйону, або заступником командира батальйону з соціально-психологічної служби визначених штатом офіцерів до рот для виконання певних виховних заходів повномірного успіху і результатів не приносило. Згодом, в часи наступної реорганізації, було прийнято рішення щодо введення посад психологів, або політологів в ротах. Це теж не надало можливості показати і надати повноцінну допомогу

командирам рот у роботі з особовим складом, адже помітно прослідковувалась занадто вузька спеціалізація відповідних посад. Нарешті, наприкінці 90-х, з введенням посад заступників командирів рот з виховної роботи у військах, значно покращився стан військової дисципліни та правопорядку, активізувались питання з інформаційно-пропагандистського забезпечення, культурно-виховної та просвітницької роботи, прискорились у розв'язанні проблемні питання з соціально-правового забезпечення. У 2005 – 2006 рр. чергова хвиля реорганізації Збройних Сил України спричинила до скорочення відповідних виховних структур, а відповідно і посад на ротних ланках. Невдовзі, життя знову змусило повернутися до поновлення структур і посад з виховної роботи, що було необхідним для покращення боєздатності військових частин.

Пройшовши не простий шлях реорганізаційних процесів до сьогоденішнього дня на ротній ланці все ж закріпилась посада заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення. Хоча і в частково застарілих, але дієвих статутах Збройних Сил України чітко визначено важливу роль і місце зазначеної посадової особи, яка є і заступником і одночасно помічником командира роти не лише в питаннях з морально-психологічного забезпечення, а й в багатьох інших питаннях повсякденної життєдіяльності підрозділу, фактичної виживаємості роти в бойових умовах тощо.

Саме заступник командира роти з морально-психологічного забезпечення організовує і проводить у тісному тандемі та взаєморозумінні з командиром роти морально-психологічну роботу в підрозділі. Враховуючи поліфункціональність посади заступника командира підрозділу з морально-психологічного забезпечення він є зобов'язаним замінити командира роти на випадок його фізичної нездатності виконувати свої обов'язки як в мирний так і в воєнний час.

Сумлінним виконанням своїх посадових обов'язків заступник командира роти з морально-психологічного забезпечення надає неоціненну допомогу командирі роти у щоденній життєдіяльності підрозділу. Забезпечує виконання рішень командира роти. Досконало вивчає та аналізує морально-психологічні якості кожного військовослужбовця роти, соціально-психологічний клімат у підпорядкованих підрозділах (взводах), надає допомогу командирам взводів у його поліпшенні. Організовує щоденне командирське інформування в ранковий час, цільове інформування згідно розпорядку дня і у випадку потреби (при отриманні певних розпоряджень старшого начальника), інформування за правовою тематикою із залученням певних спеціалістів. Надає допомогу у підготовці керівників груп та їх помічників до проведення занять з національно-патріотичної підготовки. Організовує і особисто сам проводить з однією з груп (як за звичай з групою сержантів) заняття з національно-патріотичної

підготовки. Проводить заняття з сержантами з основ педагогіки та психології, з метою навчити їх методам і формам індивідуально-цільової роботи з підлеглими.

Організовує і проводить заходи з військово-патріотичної роботи спрямовані безпосередньо на виховання у військовослужбовців відданості Україні, формування в особового складу високих морально-психологічних якостей громадянина - патріота України, свідомого виконання положень Конституції України і законів України, вимог Військової присяги, військових статутів Збройних Сил України, інших нормативно-правових актів і наказів командирів (начальників), свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності Військовій присязі, Бойовому Прапорові, традиціям дружби і військового братерства.

Левову частку енергії заступник командира роти з морально-психологічного забезпечення вкладає й у морально-психологічну роботу щодо підготовки особового складу для несення вартової служби (бойового чергування). Приймає активну участь у супроводженні, перевірці несення вартової служби (бойового чергування) підлеглими.

У повсякденні знаходить час навчати особовий склад роти безконфліктному не репресивному спілкуванню і ненасильницькому розв'язанню проблем, які виникають під час служби. Здійснює конкретні заходи щодо зміцнення військової дисципліни та правопорядку, профілактики правопорушень серед особового складу, згуртування військових колективів. Проводить індивідуальні та колективні бесіди, збирає за потреби спільно з командиром роти загальні збори особового складу роти.

Характерним і обов'язковим у роботі заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення є й те, що він постійно піклується про поліпшення матеріально-побутових умов підлеглих, їх соціальний і правовий захист. Він знає і вивчає потреби і запити військовослужбовців, вживає заходів для вирішення скарг і заяв, підтримує зв'язок із сім'ями особового складу роти щодо проблемних питань різного ґатунку. За потреби звертається до командира роти у наданні допомоги і спільного розв'язання питань.

Спрямовує великі зусилля на якісне виконання завдань бойової підготовки, підвищення боєздатності роти, зміцнення єдиноначальності, поліпшення морально-психологічного стану особового складу.

Під час бойових дій здійснює морально-психологічну підтримку військовослужбовців та їх підготовку до екстремальних умов, формує у них стійкість до інформаційно-психологічного і морального впливу противника. Завжди в готовності прибути на допомогу будь-якому з командирів взводів за наказом командира роти, як виняток, в разі потреби, за особистим рішенням. Бути спроможним професійно надати пропозиції командирю роти до прийняття ним рішення на бій щодо: суспільно-політичної обстановки,

морально-психологічного стану своїх підрозділів та підрозділів противника, заходів щодо убезпечення особового складу роти від негативного інформаційно-психологічного впливу противника. Бути в змозі надати первинну психологічну допомогу будь-якому військовослужбовцю роти який отримав психологічний стрес та організувати надання первинної медичної допомоги пораненим. І саме головне й важливе, чого не можна оминати увагою тим більше у бойовій обстановці це – сам термін "заступник командира" прямо зобов'язує заступити командира роти у продовженні управляти боєм, вести особисто бій в разі фізичної неспроможності чи загибелі командира. А відповідна загальновійськова підготовка заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення є.

Як видно з вищенаведеного, наявність в роті заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення є ефективним і потрібним як в мирний так і у військовий час.

На сьогоднішній день Збройні Сили України підпадають під чергову хвилю реорганізації пов'язану з впровадженням стандартів НАТО, в тому числі й структури та відповідні посади з морально-психологічного забезпечення. У видах Збройних сил відбуваються певні експерименти щодо доцільності посад заступників командирів підрозділів з морально-психологічного забезпечення, після чого будуть прийняті певні кадрові рішення.

Якщо зробити припущення, що скорочення посад заступників командирів підрозділів з морально-психологічного забезпечення відбудеться, то стане очевидним наступний крок – переформатування всієї системи підготовки командирів як таких, які будуть повинні включити до переліку своїх функціональних обов'язків і обов'язки колишніх своїх заступників з морально-психологічного забезпечення та комплексно їх виконувати. А чи готові командири виконати цей масив обов'язків без відповідної підготовки як на сьогодні.

На сьогоднішній день у вищих військових навчальних закладах України в програмах підготовки командирів (виключно офіцерів командної ланки) на навчальні модулі, скажімо так – гуманітарного спрямування, із загального бюджету навчального часу виділяється близько 13 % годин, в той час як у провідних країнах світу використовується для навчання певної категорії офіцерів від 47 % до 53 % часу, що підкреслює якість, професіоналізм і здатність командирів виконувати багатофункціональні обов'язки. Це підкреслює про необхідність прийняття виважених рішень з передбаченням певних наслідків.

Є сподівання, що керівництво Збройних Сил України прийме виважені та суттєво необхідні рішення в цих проблемних питаннях. Адже боєздатність Збройних Сил України є актуальною необхідністю і особливо сьогодні

*Кобзар А.О., к.і.н.,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КОМАНДИРІВ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ ЩОДО РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ

Аналіз системи військово-професійного навчання командирів ряду зарубіжних армій показує, на її спрямованість впливають такі фактори, як військово-політичні інтереси держави, вимоги суспільства і військової практики, стан гуманітарних наук, способи комплектування офіцерського складу, система їх військово-професійної підготовки тощо.

Серед основних вимог, які пред'являються до командних кадрів збройних сил США, важливе місце займають наступні: оволодіння методами навчання та виховання підлеглих, вміння створювати згуртовані колективи військовослужбовців, правильно будувати взаємовідносини з підлеглими, а також розвивати у них почуття впевненості і довіри, мотивувати свої вчинки і дії підлеглих. Система підготовки командних кадрів включає три ключові аспекти: професійна підготовка у військових навчальних закладах, придбання певного досвіду в процесі служби на різних посадах і самостійна підготовка. При призначенні на посаду в першу чергу враховуються наявність у кандидата навичок керівництва людьми.

Пріоритетна увага в військових вузах приділяється формуванню трьох головних якостей, які, як вважається, повинні бути притаманні професійному військовому керівнику: компетентність, відповідальність і відданість своїй справі.

Зосередження зусиль на вирішенні даної проблеми дозволяє, за оцінками командування збройних сил США, домагатися наявності у командирів "видатних якостей" для керівництва підлеглими як в мирний час, так і в бойовій обстановці. Такої високої оцінки свого стану і рівня розвитку американський офіцерський корпус домогся в процесі тривалої і цілеспрямованої роботи державних, політичних, громадських і військових органів.

Керівництво міністерства оборони приділяє більше уваги підготовці офіцерських кадрів до роботи з особовим складом. За основу прийнята та точка зору, що випускник військового навчального закладу повинен бути в першу чергу високоінтелектуальним, широко освіченим офіцером. У зв'язку з цим в даний час обсяг військових дисциплін у вищих навчальних закладах США не перевищує 15 відсотків загальної кількості навчальних годин, а на гуманітарні дисципліни у військових коледжах відводиться до 50 відсотків

навчального часу на першому курсі, до 30 – на другому, до 60 – на третьому і до 70 відсотків – на четвертому.

Основи військово-педагогічної підготовки майбутніх офіцерів ЗС США, на думку американських фахівців, формуються у військових коледжах.

Так, навчання курсантів у Вест-Пойнт здійснюється відповідно до концепції “Цілісна особистість”, яка передбачає формування таких якостей, як інтелігентність, фізична витривалість і вміння працювати з людьми. Зміст підготовки кадетів повинен забезпечувати формування офіцера-лідера, який був би здатний своїми знаннями і вміннями спонукати і направити підлеглих на виконання поставлених перед ними завдань. В рамках загальноосвітньої частини передбачено вивчення таких предметів, як загальна психологія, основи військового керівництва, методика навчання, соціологія та проблеми управління особовим складом.

Подальше вдосконалення підготовки офіцерів до роботи з людьми відбувається під час навчання їх на курсах або в інших ВНЗ, де вивчаються етика старшого начальника, роль людського фактору в бою, керівництво і взаємодія з підлеглими, управління, професійні цінності.

Слід підкреслити, що велика частина часу відводиться обговоренню проблемних питань в малих за чисельністю навчальних групах із залученням для читання лекцій відомих фахівців і вчених.

Для тих офіцерів, які бажають більш глибоко вивчити це питання, організуються індивідуальні заняття з просунутою програмою. Військовий коледж забезпечує кадетів програмою придбання різних комунікативних навичок і умінь за допомогою частого говоріння і письма. На початку кожного навчального року всі слухачі піддаються перевірці на діагностичний тест з англійської мови, потім проходять диференційовані заняття на курсах підвищення ефективності використання мовних засобів в спілкуванні тощо.

В статуті бундесверу по “внутрішньому керівництву” визначаються вихідні підстава і мета діяльності офіцерських кадрів ФРН. У ст. 215 зазначається: “Освітня і виховна робота в збройних силах будується на основі тих знань і уявлень, з якими призовник приходить в бундесвер”. Вона сприяє розвитку особистості і має на меті наблизити її до того ідеалу військовослужбовця, який є в суспільній свідомості. Наявність чітких орієнтирів виховно-освітньої діяльності сприяє розробці теорії і практики роботи з військовослужбовцями, а також на підготовці до неї в військових навчальних закладах.

Освітня і виховна робота розглядається як “інвестиція в майбутнє” та ведеться комплексно і динамічно з урахуванням набутого досвіду та постійних дискусій щодо змісту понять “навчання” і “виховання” військовослужбовців, що змушує офіцерів аналізувати обстановку в процесі

навчання і визначати власну поведінку відповідно до концепції “внутрішнього керівництва”.

Керівництво міністерства оборони ФРН першочергову увагу приділяє таким поведінковим і суспільним дисциплінам як керівництво людьми і теорія управління, військова підготовка (педагогіка навчання, соціальна підготовка, професійна і виробнича педагогіка), методика політичного виховання.

Командування військових навчальних закладів прагне виділити в навчальній програмі більше часу для придбання кандидатами в офіцери практичних навичок роботи з військовослужбовцями. Одним із способів вирішення цієї проблеми у сухопутних військ є надання можливості кожному слухачу пройти протягом трьох місяців практику в якості командира відділення.

Підготовка офіцерів до виконання функцій навчання і виховання військовослужбовців визнані в якості пріоритетних цілей. Теорія і практика виховної роботи офіцерів і військово-педагогічна підготовка в вузах має тенденцію постійного наукового осмислення в зв'язку з новими реаліями.

У ЗС Великобританії функціонує національна система підготовки офіцерських кадрів, при цьому відповідальність за військово-професійне навчання і формування морально-бойових якостей у військовослужбовців, роботу з особовим складом та підготовку до неї покладено на командирів усіх ступенів. Її ефективність досягається за рахунок комплексного вирішення декількох завдань:

по-перше, проведення ретельного і професійного поетапного відбору військовослужбовців, в тому числі майбутніх офіцерів, для служби в армії з урахуванням їх загальноосвітньої підготовленості, рівня початкової військової підготовки, морально-психологічних якостей та інших характеристик;

по-друге, продумана і добре спланована педагогічна підготовка військових кадрів, готовність до роботи з особовим складом, що здійснюється безпосередньо у вузах. У програму загальної підготовки офіцерського складу включено вивчення курсу військового адміністрування, що передбачає засвоєння системи військової дисципліни і конкретних обов'язків офіцерів щодо підлеглих. В цей же розділ включений курс лідерства як основи управління і керівництва особовим складом, який “підкріплюється” практикою керівництва і гуманітарними дисциплінами;

по-третє, безперервна перепідготовка військовослужбовців, перш за все унтер-офіцерського та офіцерського складу, яка так само, як і в період їх навчання в коледжах збройних сил, включає загальноосвітню і педагогічну підготовку, і крім того, так званий курс морального лідерства офіцерів і молодших командирів;

вчетверте, оптимальний характер впливу всієї системи навчання і виховання в поєднанні з результативними заходами матеріального стимулювання військово-професійної діяльності та підготовки до неї (в тому числі і роботи з особовим складом).

У ВВНЗ відповідно до посадових призначень, входить вивчення офіцерами “технологій навчання”, “теорії комунікації”, що сприяє виробленню методики спілкування (в усній і письмовій формі) і “особистого впливу” на оточуючих, особливо в умовах “стресових ситуацій”, що забезпечує, по-перше, практичну спрямованість, по-друге, досить високий рівень військово-професійної підготовленості, причому в сучасних галузях знань.

Слід особливо підкреслити, що військові навчальні заклади США, Німеччини та Великобританії оснащені найсучаснішою навчальною матеріально-технічною базою, що включає комп’ютерну техніку останнього покоління, тренажери-імітатори на її основі, а також різні навчальні та контролюючі програми.

Таким чином, аналіз вивчення стану підготовки офіцерів у ВВНЗ зарубіжних країн дозволяють виділити деякі найбільш загальні тенденції. До них, зокрема, відносяться:

закріплення в керівних документах нормативних вимог до цілей і завдань роботи з військовослужбовцями;

зміст підготовки командирів включає перш за все оволодіння вміннями і навичками з навчання і виховання особового складу, рішення реальних проблем керівництва військовослужбовцями;

організація підготовки передбачає як навчально-планові аудиторні форми і види занять, так і стажування на командних посадах, самостійну діяльність по формуванню і розвитку педагогічних умінь і навичок вже під час навчання у військовій школі;

в навчально-виховному процесі в повній мірі використовуються різні стимули, що впливають на якість підготовки офіцерів як вихователів;

в процесі підготовки командирів широке застосування знаходять сучасні інформаційні та педагогічні технології, технічні засоби навчання і виховання, оцінки результатів і контролю.

*Моїсєєнко О.М., к.т.н., доцент,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ПРІОРИТЕТНІ ПРИНЦИПИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Система вищої освіти України формується як одна з найголовніших базових цінностей державності, спрямованих на досягнення новітнього рівня якості підготовки фахівців, приведення системи у відповідність до сучасних потреб суспільства і держави. Згідно зі ст. 32 „Принципи діяльності, основні права та обов’язки вищого навчального закладу” Закону України „Про вищу освіту” (далі - Закон), виші зобов’язані мати внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності. Результати аналітичного звіту Міжнародного фонду досліджень освітньої політики „Впровадження локальних систем управління якістю в українських університетах” (далі - Звіт) свідчать що стан розбудови таких систем слід визнати сьогодні незадовільним.

Це стало підставою для проведення нами перспективно-прогностичного аналізу тенденцій та шляхів подальшого удосконалення освітянської діяльності з військової підготовки офіцерів запасу, переосмислення стратегічних цілей і поточних завдань, коригування принципів діяльності системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

На думку Ю. Федорченко - незалежного освітнього аналітика-консультанта, однією з перешкод на шляху до впровадження ефективної системи забезпечення якості ВНЗ на основі європейських стандартів ESG-2015 є невідповідність принципів діяльності інституцій, які здійснюють зовнішній моніторинг якості вищої освіти, усталеній європейській і світовій практиці. Ці інституції повинні не контролювати, а допомагати вирішувати проблеми, які виникають у ВНЗ при формуванні і здійсненні політики підвищення якості освітньої діяльності. При цьому наголошено, що локальні системи зможуть повноцінно та ефективно запрацювати лише за умов існування загальнонаціональної системи забезпечення якості вищої освіти.

Базуючись на положеннях та нормах Закону, вже зараз можна означити основні пріоритети, на яких необхідно зосередитись, щоб створити підґрунтя для адекватного реагування на виклики часу, своєчасного та гармонійного входження кафедри військової підготовки НУОУ імені Івана Черняхівського в процес реформування галузі вищої освіти в державі.

Серед пріоритетних принципів військової підготовки слід зазначити: єдність державної політики щодо підготовки офіцерів запасу, практичне спрямування навчання, зв’язок з військами, вибір оптимальних технологій,

форм, методів і засобів навчання; відповідність фінансового, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення процесу підготовки офіцерів запасу. При цьому необхідно врахувати інноваційні підходи щодо підготовки військових фахівців, які потребують подальшого розвитку (реформування) системи військової освіти:

оптимізація інтеграційних процесів військової освіти з цивільною освітою в напрямках перегляду співвідношення нормативної та варіативної складових стандартів вищої військової освіти, військово-професійної спрямованості підготовки фахівців;

розроблення нового покоління освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики якості підготовки фахівців на основі компетентнісного підходу;

оптимізація структури та змісту підготовки фахівців усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, приведення його у відповідність із досвідом бойової та оперативної підготовки військ (сил), їх застосування в миротворчих операціях, локальних конфліктах і війнах, з психолого-фізіологічними можливостями тих, хто навчається.

Внутрішня система забезпечення якості вищої освіти є системою процедур, яка має характеризуватися єдністю та повнотою. Побудувати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти у вишах означає розробити та впровадити систему процедур із забезпечення якості освіти.

Аналітичний звіт Міжнародного фонду досліджень освітньої політики доволі відчутно орієнтується саме на студента, студентоцентроване навчання бачиться в ньому як взагалі студентоцентрична модель всього закладу вищої освіти.

Зокрема, за рекомендаціями Звіту система процедур має охоплювати комплексно чотири основні складові, або практики забезпечення якості вищої освіти:

- 1) Процедури формування та реалізації освітніх програм;
- 2) Процедури забезпечення якості викладання та науково-дослідної роботи;
- 3) Процедури оцінювання результатів навчання;
- 4) Процедури запобігання академічної недоброочесності.

Не можна не погодитися із запропонованим баченням деякими сучасними науковцями, що створення та впровадження системи процедур із забезпечення якості освіти, має орієнтуватися і на студента, і на викладача як головних суб'єктів навчального процесу. Власне, при розробці будь-яких систем у сфері освіти потрібно виходити з антропоцентризму, при цьому останній має повноцінно передбачати як того, хто навчається, так і того, хто навчає. Крім того, потрібно брати до уваги пункт 4 частини другої ст. 36 Закону „Про вищу освіту”, згідно з яким вчена рада університету „визначає

систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості вищої освіти”.

Запровадження внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності на кафедрі об’єктивно може виявитися складною проблемою. Але в процесі глобалізації ринку освітніх послуг та у пов’язаному з ним процесі загострення конкуренції між вищими закладами освіти ця система може стати стратегією розвитку кафедри. Головним має бути приведення всієї освітянської діяльності у відповідність до сучасних потреб суспільства і ЗС України.

Цікра І.О., к.п.н.

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Державна політика в сфері освіти визначає стратегічні напрями постійного духовного самовдосконалення особистості, формування її інтелектуального й культурного потенціалу як вищих цінностей нації, що знайшло відображення у Законах України “Про освіту” (2017) та “Про вищу освіту” (2014).

Про те, що питання професійного розвитку фахівців постійно знаходяться у полі зору держави, свідчить прийнятий у 2012 році Закон України “Про професійний розвиток працівників”, у якому окреслено мету державної політики у сфері професійного розвитку працівників.

Зокрема в Указі Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 “Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” зазначається – “ключовим завданням освіти є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє, де центральне місце має посідати підготовка педагогічних кадрів, здатних працювати на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, власного творчого безперервного професійного зростання”.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. №800 “Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників” – затверджується порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

В нормативно-правових документах ми можемо знайти таке визначення: “професійний розвиток – безперервний, свідомий, цілеспрямований процес особистісного та професійного зростання, що базується на інтеграції знань, умінь і компетентностей”.

Відповідно до енциклопедичних видань, поняття «професійний розвиток» розглядається як процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності.

У більшості авторів поняття “професійний розвиток” вживається в якості синонімічного до поняття “професійне становлення”. На нашу думку, поняття “професійне становлення” є ширшим за “професійний розвиток”, який можна вважати за основний, але не єдиний компонент професійного становлення фахівця. Професійний розвиток вважається досить складним процесом під час якого людина не тільки удосконалює свої знання, вміння та навички, розвиває професійні здібності, але може зазнавати й негативного впливу професійної діяльності, який призводить до появи різного роду деформацій і станів, що знижують не тільки її професійні успіхи, але й негативно виявляються у “позапрофесійному” житті. У зв'язку з цим можна говорити про висхідну (прогресивну) й низхідну (регресивну) стадії професійного розвитку.

Професійне становлення людини охоплює тривалий період її життя (35 – 40 років). Впродовж цього часу змінюються життєві та професійні плани, відбувається зміна соціальної ситуації, провідної діяльності, перебудова структури особистості. Тому й виникла необхідність розподілу даного процесу на періоди чи стадії.

Різними авторами пропонується досить багато підходів до періодизації становлення професійної придатності фахівця, які, як показує їх аналіз, виходять із дещо різних засад і доповнюють один іншого.

За Є.О. Климовим основними стадіями розвитку людини як суб'єкта праці (якщо брати з початку опанування професії) є такі:

1. “Оптант” – стадія підготовки до життя, до праці, свідомого і відповідального планування і вибору професійного шляху. Оптація – це не стільки вказівка на вік, скільки на ситуацію вибору професії (людина, що знаходиться в ситуації професійного самовизначення називається “оптантом”; у ситуації “оптанта” цілком може виявитися і доросла людина, наприклад, безробітний).

2. “Адепт” – стадія професійної підготовки, яку проходить більшість випускників шкіл.

3. “Адаптант” – стадія входження в професію після завершення професійного навчання (продовжується від декількох місяців до 2 - 3 років).

4. “Інтернал” – стадія входження в професію як повноцінного колеги, здатного стабільно працювати на нормальному рівні.

5. “Майстер” – стадія, коли працівник помітно виділяється на загальному тлі (про нього можна сказати: “кращий” серед “гарних”).

6. “Авторитет” – стадія, яка означає, що працівник став “кращим серед майстрів”.

7. “Наставник” – стадія, яка характеризує вищий рівень роботи будь-якого фахівця; працівник не просто чудовий фахівець у своїй галузі, але і Викладач, здатний передати кращий свій досвід вихованцям і втілити в них частину своєї душі.

Згідно із загальноновизнаною класифікацією професій за Є.О. Климовим, їх поділяють за типами, класами, відділами та групами:

типи професій (виділяються за предметом праці): “людина-техніка”, “людина-людина”, “людина-природа”, “людина - знакові системи”, “людина - художній образ”;

класи професій (виділяються за цілями праці): гностичні, перетворюючі, дослідницькі;

відділи професій (виділяються за засобами праці): ручні, механічні, автоматичні, функціональні;

групи професій (виділяються за умовами праці): побутовий мікроклімат, відкрите повітря, незвичайні умови, моральна відповідальність, екстремальні умови

Тенденції розвитку сучасного суспільства зумовлюють постійне підвищення значимості професій типу “людина-людина”. І особливо тих з них, які мають перетворюючий характер щодо особистості інших людей (вчителі, викладачі, психологи, менеджери-керівники, соціальні працівники тощо).

Особлива увага із нашого боку до професій саме цього типу зумовлена, окрім їх надзвичайно важливої суспільної значущості, яку вони відіграють “природним чином тісно інтегровані у професії всіх інших типів. У тому числі військові.

Разом з тим, із досліджень останнього десятиліття можна зробити висновок, у підготовці фахівців із різних професій, що відносяться до типу “людина-людина”, наявне суттєве протиріччя: з одного боку, соціально-економічні зміни, що відбуваються в суспільстві зумовлюють підвищення вимог до таких фахівців, їхньої активності і відповідальності відносно власного професійного й особистісного розвитку, а з іншого – підготовка цих фахівців здебільшого залишається значною мірою суто формальною, а їх професійний розвиток найчастіше відбувається стихійно.

Також слід відзначити, що якщо етапам професійного відбору і, особливо, професійної підготовки професій типу “людина-людина” присвячено порівняно багато досліджень, то психологічні дослідження подальших етапів становлення фахівця у таких професіях практично не здійснювались (за виключенням окремих досліджень вчителів).

Вимоги до викладача вищого військового навчального закладу в сучасних умовах значною мірою актуалізувалися і набули певних змін у зв’язку із впливом геополітичної та воєнно-політичної обстановки, що склалися за останні роки в світі і в Україні

Як зазначається у Воєнній доктрині України – глобальна воєнно-політична нестабільність посилюється через збройний конфлікт на Сході України. У цих умовах основними цілями у сфері воєнної політики відповідно до вимог Стратегічного оборонного бюлетеня України є:

участь України у реалізації спільної політики безпеки і оборони Європейського Союзу та відповідність критеріям членства України в ЄС і НАТО;

удосконалення системи забезпечення воєнної безпеки, яка б гарантувала надійний захист держави.

Успішне виконання зазначеного пов'язане із забезпеченням якості функціонування системи військової освіти – де головну роль (як зазначає А.М. Зельницький, О.А. Заболотний) відіграє особистість викладача, його професійна компетентність, фаховість, здатність до розв'язання складних завдань щодо організації навчально-виховного процесу та підготовки компетентних військових фахівців для ЗСУ

Відомо, що, як правило, науково-педагогічний контингент вищих військових навчальних закладів формується із випускників цих навчальних закладів. Саме тому їх традиційна підготовка орієнтована лише на зростання загального наукового або професійного рівня, а не на формування у них культури та основних методик педагогічної діяльності, основ педагогічної майстерності та “озброєння” їх творчою методикою самоактуалізації у цій діяльності.

Отже, переважна більшість науково-педагогічних працівників є, в кращому випадку, лише науковими працівниками, а не педагогічними, що призводить до протиріч в їх педагогічній діяльності: для “науковця” на першому місці є здобуття нового фахового знання, розумова праця в бібліотеці, експерименти в лабораторії, а для “педагога” - генерування, систематизація й аналіз наукової та навчальної інформації, цілеспрямована організація процесу її системного засвоєння слухачами, тобто чітко прослідковуються різні цілі та неідентичність професійної діяльності науково-педагогічного працівника – “науковця” і науково-педагогічного працівника-“педагога”.(у військовій сфері)

Деякі вимоги до сучасного викладача можна назвати “вічними”, тобто такими, що діють незалежно від місця та часу, у який працює педагог. Ці вимоги поділимо на групи.

До професіоналізму викладача можна віднести глибоке знання свого предмету, що відповідають новітнім науковим досягненням, володіння методикою викладання, вміння обирати та застосовувати необхідні методи, форми, засоби навчання, вміння організувати роботу студентів, застосовувати педагогічні підходи, принципи, закономірності, загальна ерудиція тощо.

До мотиваційно-вольових якостей можна віднести любов до свого предмету, викладацької діяльності, бажання самовдосконалення, а також зацікавленість у особистісному і професійному розвитку своїх студентів, вміння надихнути, зацікавити студентів у навчанні, стимулювати їх до вивчення предмету та саморозвитку, вимогливість до студентів.

Важливими є комунікативні якості педагога - це ораторська майстерність, поставлене мовлення, вміння розуміти особистість студента. Сила слова - могутня сила і педагог має ним володіти блискуче. У викладанні все важливо: гучність, швидкість мовлення, використання пауз, керування увагою слухачів, початок, закінчення всієї лекції або окремої промови тощо.

Не менш важливими є й особистісна сфера викладача - володіння такими якостями, як стресостійкість, людяність, відповідальність, доброта, щирість, уважність, морально-етичні якості тощо.

На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічатимуться викладачі вищої школи у цьому тисячолітті, є:

постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;

самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань;

безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду;

розв'язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина, економіка, правознавство та ін.;

робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі.

Усе це може здійснювати лише викладач з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими і дослідницькими здібностями, високим рівнем інтелігентності, духовно-морального потенціалу, конкурентоздатності, ерудованості, прагненням до безперервної освіти.

Дрок Л.В.

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

МОЖЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК В СИСТЕМІ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ JSATS

Одним із актуальних напрямків військової освіти сьогодення є підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, що має на меті забезпечення Збройних Сил, інших військових формувань, а

також правоохоронних органів спеціального призначення та Держспецтрансслужби (далі — Збройні Сили та інші військові формування) необхідною кількістю військовонавчених громадян шляхом засвоєння ними теоретичних знань, передбачених програмами підготовки, відпрацювання стійких практичних навичок щодо застосування озброєння та експлуатації військової техніки, управління підрозділами відповідно до обраної військово-облікової спеціальності, формування морально-психологічної стійкості та розвиток військово-професійної компетентності.

Застосування імітаційного моделювання (далі – ІМ) у сфері підготовки військових спеціалістів Збройних Сил та інших військових формувань всіх рівнів сприяє підвищенню ступеню навченості та дозволяє моделювати основні заходи в ході тренування особового та командного складу в опануванні тактикою дій та навичок застосування ресурсів, аналізі ефективності застосування різних видів зброї, аналізі ефективності планування дій та репетиціях поставлених завдань, дозволяє створити організаційно-штатну структуру будь-якого підрозділу з відповідною технікою і озброєнням, стосовно військово-медичних підрозділів – необхідне медичне майно та техніку, етапи лікувально-евакуаційного забезпечення.

Найбільш динамічним сектором ІМ є програми, що допомагають командирам різного рівня у прийнятті рішення ведення бою (бойових дій). Такі програмні продукти поряд із наданням можливостей редагування бойових графічних та текстуальних документів мають також модуль ІМ, який дозволяє співставити обрані способи дій військ своїх та противника, прорахувавши декілька варіантів ведення бою, отримати результати та вибрати найкращий.

На сьогоднішній день в Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського функціонує система імітаційного моделювання JCATS (Joint Conflict and Tactical Simulation), що є тактичним тренажером який являє собою імітатор конфліктних ситуацій на землі, у повітрі й на морі, що можуть розв'язуватися на рівні як окремого солдата, так і військового підрозділу чисельністю до 5 тис. особового складу.

Моделювання бойових дій проводиться в реальному масштабі часу, з урахуванням часу доби і погодних умов а також в ході бою бойові одиниці змінюють свій статус і можуть знищуватися або бути ураженими. Якщо розглядати особовий склад, то вони можуть бути убиті, поранені або уражені. Візуально це відображається у вікні гри у вигляді білих букв, які з'являються на бойових одиницях. Вони мають наступне значення:

K (killed) - убитий;

M (mobility killed) - не може рухатися;

F (fire power killed) - не може стріляти;

MF (mobility and fire power killed) - не може рухатися і не може стріляти.

У системі імітаційного моделювання JCATS можна вибирати моделювання місця поранення з урахуванням характеру поранення (детальніше) або без нього. Наприклад, бойова одиниця (боєць) не може рухатися або, детальніше, бойова одиниця не може рухатися через поранення в ногу; чи бойова одиниця не може стріляти або, детальніше, вона не може стріляти через поранення в руку або око.

Система JCATS дозволяє відтворити характер поранення, необхідний вид медичної допомоги, необхідні препарати і інструменти для її надання, а також надає можливість створити тимчасові пункти збору поранених, уражених та хворих, прокласти шляхи виносу поранених до них, визначити місця розгортання посту санітарного транспорту, відмітити шляхи евакуації до наступних етапів надання медичної допомоги, допускає створення та об'єднання в мережу польових госпіталів, військових і цивільних медичних установ, які будуть розташовані на реальній місцевості, у відповідних містах і населених пунктах з відображенням дійсної організаційно-штатної структури будь-якого військово-медичного підрозділу з відповідною медичною технікою і озброєнням та необхідними медичними препаратами і інструментами для надання медичної допомоги.

Тренажер передбачає відображення надання визначеного виду медичної допомоги, який встановлюється для виду поранення та рівня медичної евакуації від поля бою до спеціалізованого лікувального закладу і вимагає надання медичної допомоги певного рівня та наявності необхідних медичних препаратів і інструментів. Наприклад, допомогу пораненому може надати бойовий медик в ході бою або старший бойовий медик в розташуванні медичного посту роти чи медичного пункту батальйону. Допомога може полягати в першочергових заходах домедичної допомоги чи стабілізації стану пораненого (0-ий рівень), якщо потім пораненого слід евакуювати в військово-мобільний госпіталь або військові і цивільні медичні установи, які будуть розташовані на реальній місцевості, у відповідних містах і населених пунктах для подальшого лікування (рівень 1A), а за умови коли потрібна додаткова спеціалізована медична допомога (рівень 1B) тренажери JCATS дозволяють змодельовати вказані дії.

Крім того, у JCATS існує система звітів, яка надає інформацію про кількість убитих, поранених або уражених, а також про характер поранень або уражень особового складу, про необхідну медичну допомогу, яка має бути надана, про необхідний час на її надання і час до настання смерті пораненого або ураженого у разі, якщо відповідна медична допомога не буде надана. Усі звіти надають інформацію за запитом на даний момент.

STRENGTH (звіт по підрозділу) у графах вказуються:

Class - тип бойової одиниці,

Alive - кількість одиниць конкретного типу в підрозділі,
 Dead - кількість убитих одиниць конкретного типу в підрозділі,
 Damage - кількість поранених одиниць конкретного типу в підрозділі.
 PERSONNEL (звіт по особовому складу) у графах вказуються:
 Billet – особовий склад по посадах,
 Current - кількість живих в підрозділі,
 KIA - кількість вбитих в підрозділі,
 WIA - кількість поранених в підрозділі
 CASUALTY (звіт по конкретних видах поранень) у графах вказуються:
 Name – найменування одиниці,
 System Status – статус одиниці,
 Description – опис характеру поранення,
 Needed to Recover – чия медична допомога потрібна,
 Untreated Time of Death – скільки часу залишилося до смерті одиниці у разі ненадання їй необхідної медичної допомоги,
 Repair time needed – час, який потрібен на надання відповідної медичної допомоги,
 Comments – коментарі відносно того чи надається медична допомога, ким вона надається і скільки часу залишилось до закінчення надання медичної допомоги.

Таким чином, система імітаційного моделювання JCATS дозволяє моделювати основні заходи щодо організації медичного забезпечення військ:

- організацію розшуку, збору та евакуації поранених та уражених з поля бою;
- сортування та надання першої долікарської та першої лікарської допомоги пораненим, ураженим та хворим;
- подальші лікувально-евакуаційні заходи від передової лінії до глибокого тилу;
- організацію, санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів у військах;
- участь у заходах по дезактивації;
- організацію роботи медичних підрозділів у складі військових частин.

Отже, завдяки здатності до високої деталізації бази даних система імітаційного моделювання JCATS спроможна коректно відтворювати процеси дій систем, що є важливим підґрунтям не тільки для використання її як тактичного тренажера відтворення існуючих методик та шаблонів, але й, у разі необхідності, пошуку нових шляхів вирішення типових задач у процесі підготовки військових фахівців різних рівнів.

Хіврич О.В., к.в.н, доцент

Гусаренко В.М.

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

УДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА КАФЕДРІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ МОДУЛЮ “БОЙОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ”

Однією з актуальних проблем у сфері підвищення бойової готовності Збройних Сил України є підготовка офіцерських кадрів, які відповідали б сучасним вимогам. На даний час в Україні функціонує система підготовки офіцерів запасу, яка, в основному, виконує покладені на неї завдання.

Якість підготовки фахівців є важливою характеристикою управління освітнім процесом і визначається ступенем обґрунтованості трьох основних засад: мети навчання, змісту навчання, засобів навчання та принципів організації процесу навчання. Успіх та ефективність процесу навчання визначаються врешті-решт змістом освіти і технологією діяльності як науково-педагогічного складу, так і тих, хто навчається.

Освітній процес - це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої військової освіти і науки, що проводиться у ВВНЗ (ВНП ВНЗ) через систему науково-методичних, педагогічних, навчально-виховних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей в осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Освітній процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, послідовності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, рухів, громадських організацій і здійснюється на засадах компетентнісного підходу. На превеликий жаль базові принципи залишаються радянськими в першу чергу за браком теологічної складової, яка повинна суттєво наповнити науковість, гуманізм та демократизм навчального процесу. Але в керівних документах Кабінету міністрів про впровадження християнських принципів в навчальні програми ні слова не сказано, хоча протягом останніх двох-трьох років розгорнута серйозна боротьба з корупцією в усіх державних і недержавних організаціях, підприємствах, установах та закладах. Але ця боротьба приречена на нульовий результат на виході з технологічного процесу, тому що головний продукт, що бореться і вторинний продукт, з яким він бореться обмежені у визначенні істинних цінностей науковості, гуманізму та демократизму. Тому для оволодіння теологічним підходом громадян, що навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу на початкових стадіях реформи вищої освіти України потрібно використати самостійну роботу.

Самостійна робота є вирішальними чинником отримання знань від якості організації і проведення якої залежить компетентність громадянина що навчається за програмою підготовки офіцера запасу, а саме головне формування його як гармонійно розвиненої особистості.

Специфіка навчання на кафедрі військової підготовки має дискретний характер, що на перший погляд дає студентам досить широкий діапазон для планування робочого часу в стінах ВВНЗ, бібліотеки та вдома. Така самоорганізація самостійної роботи вимагає з одного боку - відповідального відношення студента, а з іншого - дієвого контролю кафедри військової підготовки.

Предметом дослідження є самостійна робота студентів на кафедрі військової підготовки під час вивчення модулю «Бойове забезпечення».

Мета дослідження: Визначити основні напрямки, щодо оптимізації самостійної роботи та шляхів їх реалізації.

Відомо, що самостійна робота – це одна з основних форм навчальної роботи у ВВНЗ, змістом якої є творча діяльність студента, під час якої, шляхом використання наукової літератури, підручників, посібників та навчально-методичних матеріалів він зміцнює параметри знань, що отримані в аудиторіях(класах) на попередніх заняттях. Самостійна робота студентів є також основним способом засвоєння навчального матеріалу. Вона здійснюється з метою:відпрацювання та засвоєння навчального матеріалу; закріплення та поглиблення знань, умінь та навичок; виконання індивідуальних завдань з навчальних дисциплін (курсів роботи (проекти), розрахунково-графічні роботи, реферати тощо), воєнно-наукових і атестаційних робіт;підготовки до майбутніх занять та контрольних заходів; формування у курсантів (слухачів, студентів) культури розумової праці; самостійності та ініціативи у пошуку та набутті знань.

Навчальний час, відведений на самостійну роботу студента, регламентується навчальним (робочим навчальним) планом і складає не менше ніж 1/3 для початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти та першого (бакалаврського) рівня, 1/2 для другого (магістерського) рівня загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення конкретної навчальної дисципліни. Ураховуючи, що загальне тижневе навантаження студента складає 54 години, тижневе навчальне навантаження на виконання навчального плану буде складати 45 годин, щотижнева самостійна робота повинна складати не менше ніж 24 години для початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти та першого (бакалаврського) рівня та не менше ніж 30 годин загального обсягу навчального часу для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Зміст самостійної роботи студента над конкретною навчальною дисципліною визначається програмою навчального модулю, навчально-

методичними матеріалами, завданнями та вказівками науково-педагогічного (педагогічного) працівника.

Самостійна робота студента забезпечується інформаційно-методичними засобами (підручники, посібники) та матеріально-технічними засобами (макети, тренажери, елементи озброєння та військової техніки), передбаченими робочою програмою навчального модулю. Крім того, для самостійної роботи студента рекомендується відповідна наукова та професійна навчальна література.

Навчально-методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю.

Самостійна робота студента з вивчення навчального матеріалу з конкретного модулю має проводитися в навчальних аудиторіях, спеціалізованих класах, бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, лабораторіях ВВНЗ (ВНП ВНЗ), бібліотеках інших ВНЗ.

Створення умов для плідної самостійної роботи курсантів (слухачів, студентів) покладається на керівників (начальників) структурних підрозділів ВВНЗ (ВНП ВНЗ). Безпосередньо організовують її командири підрозділів студентів. Облік самостійної роботи студентів ведуть командири підрозділів у журналі обліку навчальних занять (розділ обліку самостійної роботи).

Тому якість її виконання буде прямо залежати від порядку її самоорганізації студентом за допомогою викладачів випускаючої кафедри. Ця допомога може бути у вигляді уточнення завдання з певної теми (заняття), проведення консультації та надання практичної або методичної допомоги щодо засвоєння потрібного блоку інформації.

При цьому організація самостійної роботи передбачає її відповідне матеріально-технічне забезпечення. Для забезпечення належних умов самостійної роботи студентів на зразках озброєння та військової техніки, у комп'ютерних комплексах, на інших навчальних об'єктах підвищеної небезпеки ця робота може здійснюватися за попередньо складеним кафедрою графіком під керівництвом особового складу кафедр з наданням необхідної консультації або допомоги.

Наявність певних проблем із навчальною літературою, технічними засобами навчання на факультеті підготовки офіцерів запасу, вимагає визначення певних заходів щодо оптимізації самостійної роботи студентів при вивченні навчальних предметів, в тому числі «Основ бойового забезпечення».

Крім того, той факт, що самостійна робота, яка планується за розкладом навчальних занять, передбачає її проведення в навчальному взводі 1-2 рази на місяць підкреслює необхідність проведення цих заходів.

Аналіз результатів проведеного дослідження дозволяє зробити висновок, що для усунення виявлених недоліків можливі такі шляхи:

По перше - оптимізувати зміст навчальної робочої програми та тематичного плану з модулю «Бойове забезпечення», на підставі чого удосконалити фонд навчально-методичних матеріалів. Удосконалення фонду навчально-методичних матеріалів передбачає їх перероблення, створення електронного ресурсу для самостійної роботи студентів.

Перероблення навчально-методичних матеріалів полягає в їх приведенні у відповідність до виду заняття, яке проводиться. Наприклад, якщо це практичне заняття, повинно бути розроблено: методичні вказівки щодо його проведення; завдання на самостійну підготовку; методичні вказівки на виконання практичної роботи (для студентів). Практичне заняття включає: 1) проведення попереднього контролю знань тих, хто навчається, 2) постановку загальної проблеми науково-педагогічним (педагогічним) працівником та її обговорення, 3) розв'язування контрольних завдань, 4) їх перевірку і оцінювання.

Методичні вказівки на виконання практичної роботи (для студентів) повинні містити такі розділи: мета заняття, завдання на практичну роботу, що потрібно визначити або розрахувати, форма звітності, короткі теоретичні положення, методика виконання роботи (приклад проведення розрахунків), питання для самоперевірки, вихідні дані для розрахунків за варіантами.

Електронний ресурс для самостійної роботи студентів являє сукупність (базу) навчально-методичних матеріалів в електронному вигляді.

Маючи такі навчальні матеріали студент у будь який вільний час зможе самостійно вивчити основні теоретичні положення з теми наступного заняття, ознайомитися з методикою виконання практичного заняття і бути готовим до виконання завдання за визначеним варіантом;

По друге - для забезпечення якості проведення планової самостійної роботи безпосередньо в межах факультету, навчальні аудиторії, де вона проводиться необхідно облаштувати відповідними технічними засобами навчання.

Висновки. У роботі представлено можливі шляхи удосконалення самостійної роботи на кафедрі військової підготовки під час вивчення модулю «Бойове забезпечення».

Список використаних джерел:

1. Хорєв І. О. Діяльність викладача як суб'єкта освітнього процесу / І. О. Хорєв // Проблеми освіти : [наук.-метод. зб.]. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 37. – С. 121–128.

2. Нещадим М. І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія / М. І. Нещадим. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.

3. Лужбін В. М. Проблеми та шляхи підвищення якості підготовки фахівців у вищій військовій школі / В. М. Лужбін, О. І. Манько // Військова

освіта : зб. наук. пр. № 9. – К. : ГУКП НМЦВО МОУ Видання академії, 2001. – С. 113-122.

4. Бабанский Ю.К. Интенсификация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М.: Знание, 1987.– 80 с.

Гусаренко В.М.,

Альошин Ю.І.,

*Національний університет оборони
України ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ТАКТИЧНОЇ ЗАДАЧІ З ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ЗА ПРОГРАМОЮ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ ПІД ЧАС КОМПЛЕКСНИХ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

В роботі розглянуті деякі особливості підготовки та проведення комплексної тактичної задачі на заключному етапі комплексних практичних занять з громадянами України, які завершують навчання на першому курсі кафедри військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу за спеціальністю «Бойове застосування механізованих з'єднань частин і підрозділів».

Мета проведення комплексної тактичної задачі, це поглиблення теоретичних та практичних знань при виконанні отриманих завдань в умовах психологічного та фізичного навантаження, формування та вдосконалення умінь і навичок громадян з підготовки тактичних дій, роботи на місцевості проведення топографічного та тактичного орієнтування, прийняття рішення, постановка бойових завдань та управління підрозділами в бою. При цьому громадяни виконують обов'язки на посадах командира взводу, та інших посадових осіб відповідно до замислу комплексної тактичної задачі.

Комплексна тактична задача проводиться на навчальному полі, військовому стрільбищі, а також в обладнаних класах навчального центру с.м.т. ДВІЧКИ з забезпеченням необхідної кількості озброєнням і військової техніки, боєприпасів, імітаційних засобів та інших елементів навчальної матеріально – технічної бази згідно розрахунку потреб.

Відповідно до вимог керівних документів комплексні практичні заняття проводяться після закінчення першого року навчання за програмою підготовки офіцерів запасу у військових частинах або ВВНЗ у поточному році за рахунок часу, відведеного на їх канікулярну відпустку. Комплексні практичні заняття повинні спрямовуватись на вивчення громадянами досвіду бойових дій підрозділів та військових частин Збройних Сил України набутого під час виконання бойових завдань в зоні проведення АТО, з метою

формування у них високих морально-психологічних, військово-професійних та лідерських якостей для подальшого виконання військового обов'язку за призначенням.

Метою роботи є визначення особливостей організації та проведення комплексної тактичної задачі з громадянами України, часу її проведення.

Комплексна тактична задача є формою навчання і виховання, важливим засобом підвищення польової виучки особового складу й удосконалювання навичок громадян України, призначених на посади командирів, в організації бою на місцевості, у керуванні підрозділами і вогнем в бою.

Вона проводиться з метою тренування особового складу в діях у складі підрозділу при виконанні бойових завдань, у вмілому застосуванні стрілецької зброї і бойової техніки; вироблення в особового складу високих морально-бойових і психологічних якостей.

Основний метод навчання в ході відпрацювання комплексної тактичної задачі – практична робота громадян з виконання своїх функціональних обов'язків в умовах, максимально наближених до бойової дійсності.

Особлива увага під час проведення комплексної практичної задачі звертається на психологічну підготовку та фізичну витривалість тих, хто навчається, з метою формування у них психологічної стійкості та психологічної готовності до бою. Для цього в практику навчання вносяться елементи небезпеки та ризику з урахуванням ретельно продуманих заходів безпеки.

Заняття з тактичної, розвідувальної підготовки проводяться у комплексі з іншими предметами даної на фоні єдиної тактичної обстановки.

Особливість організації та підготовки комплексної тактичної задачі полягає в тому, що вона створена науково-педагогічними працівниками кафедри, обговорено та ухвалено на засіданні кафедри й включена в план – програму на проведення КПЗ.

План проведення комплексної тактичної задачі є основним документом керівника, розробляється на великомасштабній карті та включає:

вихідні дані: тему; навчальні і виховні цілі; час; склад сторін; норми витрати моторесурсів, боєприпасів і імітаційних засобів;

тактичну обстановку, у якій відображаються: вихідна обстановка (положення сторін до початку навчання); бойові завдання взводу; бойові завдання підрозділів і сусідів; район розіграшу дій та ділянка стрільби;

основні показники тактичної задачі; фронт і глибина району заняття; що відводиться на організацію бою; можливі середні швидкості маршу; можливі щільності сил і засобів на етапах бойових дій і співвідношення сил і засобів сторін.

Тривалість проведення задачі повинна забезпечити якісне відпрацювання всіх навчальних питань теми. Вона залежить від, змісту

теми, навчальних і виховних цілей, умов місцевості. Комплексна тактична задача планується тривалістю до 2-3х діб.

Підготовка комплексної тактичної задачі включає: визначення й уточнення вихідних даних; вибір і рекогносцировку району проведення задачі; розробку плану проведення задачі; підготовку науково-педагогічних працівників, тих кого навчають завчасний розподіл їх по посадах та навчальних місцях; підготовку району занять; проведення огляду готовності всіх, хто залучений до комплексної задачі.

Вихідними даними для підготовки комплексної задачі є: тема, навчальна і виховна мета, етапи проведення задачі і їхні навчальні питання; склад підрозділів, бойової техніки й озброєння, залучених на заняття; тривалість, час і район проведення задачі, норми витрати моторесурсів, боєприпасів, імітаційних засобів, сили і засоби для забезпечення проведення комплексної задачі; приналежність противника і склад підрозділів, залучених для позначення його дій та ін.

Навчальні і виховні цілі повинні бути конкретними, спрямованими на досягнення кінцевого результату у фаховій підготовці польової виучки майбутніх офіцерів.

Формулювання їх можуть починатися словами: навчити, удосконалювати, дати практику, тренувати, домагатися, перевірити, виховувати, формувати.

Розподіл комплексної тактичної задачі за етапами дозволяє керівнику послідовно зосередити свою увагу на відпрацювання визначених навчальних питань за часом і місцем. Кількість етапів і навчальних питань у них на кожне навчання буде різним у залежності від теми, мети і тривалості навчання. Варіант плану проведення комплексної тактичної задачі з бойовою стрільбою наведено (рис. 1)

Як варіант можливо визначити етапи комплексної задачі:

Перший етап – 8 годин (9.00 01.04 – 17.00 01.04)

Отримання тактичного завдання. Організація командиром підрозділу оборонного бою поза зіткнення з противником. Другий етап – 8 годин (9.00 02.04 – 17.00 02.)

Дії особового складу по тривозі. Вихід в район збору, уточнення завдання. Висування в район оборони. Заняття опорного пункту. Підготовка підрозділів до оборони.

Третій етап – 8 годин (9.00 03.04 – 17.00 03.04)

Ведення оборонного бою. Евакуація поранених в укриття. Вихід із бою та відхід. Рух за магнітним азимутом. Подолання бар'єрних рубежів. Дії при знищенні засідки противника. Захоплення вигідного рубежу, відбиття атаки противника (виконання 1 ВПС АК, РПК).

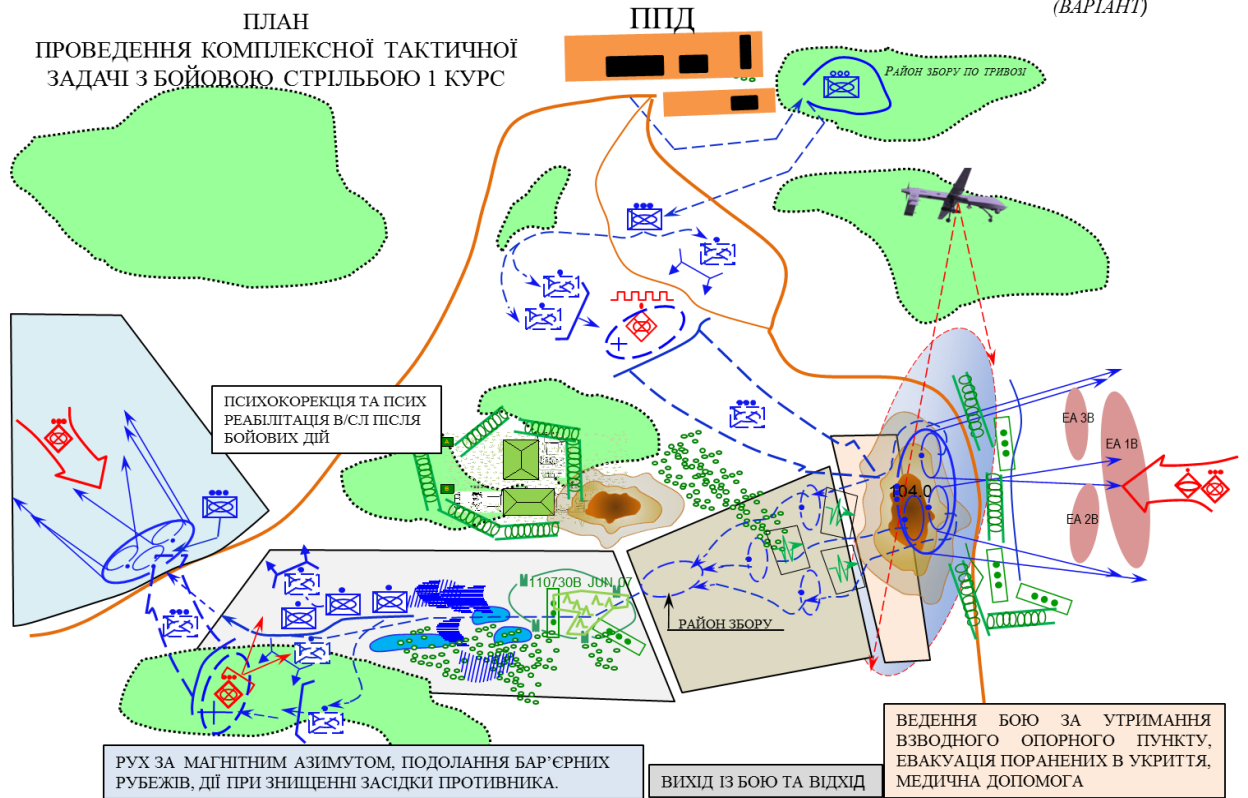

Рис. 1 Варіант плану проведення комплексної тактичної задачі з бойовою стрільбою.

Після відпрацювання всіх питань які виносились на комплексну тактичну задачу керівник подає сигнал “відбій”, дає вказівки про місце збору підрозділів, вилучення в особового складу засобів імітації, місце і час проведення розбору. У районі збору перевіряється наявність особового складу, здійснюється частковий розбір, ставляться завдання й віддається бойовий наказ на марш в пункт постійної дислокації. Обслуговування та здавання озброєння та військово-технічного майна здійснюється до вказаного часу.

Тактична комплексна задача є важливою формою навчання майбутніх офіцерів запасу є доброю основою для підготовки до майбутніх тактичних навчань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2012р. №48 (в редакції 07.02.2018). – К., 2012.

2. Про затвердження Інструкції про організацію військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу : Наказ Міністерства оборони України і Міністерства освіти і науки України від 14 грудня 2015 р. № 719/1289. – К., 2015.

3. Наказ директора Департаменту військової освіти, науки, соціальної політики МО України (з адміністративно-господарських питань) від 05 травня 2018 № 22 «Про затвердження та проведення навчального збору випускних екзаменів з громадянами України, які завершують військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу у 2018 році» – К., 2018.

4. Сінкевич С.В. Методичні аспекти організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу / С.В. Сінкевич // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України № 3. Серія: педагогічні – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2013. – С. 37–42.

5. Мірошніков С.В., Каленський А.А. Тактична підготовка солдата, механізованого відділення і взводу : Навч.-метод. посібн., К.: Видавництво географічної літератури "Обрії", 2008. – 128 с.

6. Зайцев Д.В., Пахарев С.О., Луценко С.О. За заг. ред. Добровольського В.Б. Робота командира взводу в основних видах бою. Навч. посібн. К.: ВПЦ "Київський університет", 2016 – 151 с.

Замотаєва Н. В., к.п.н.

*Національний університет оборони
України ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Інтеграція Збройних Сил України до НАТО визначає пріоритетні напрями реформування вищої військової освіти за північноатлантичними стандартами, серед яких особливої ваги набуває підготовка компетентних фахівців, зданих до самоосвіти, саморозвитку та самореалізації впродовж життя. Ці вимоги знайшли своє відображення у Законі України «Про вищу освіту» та інших нормативних документах, що регламентують професійну підготовку майбутніх офіцерів запасу. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року наголошується на необхідності оновлення цілей і змісту освіти, забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, вдосконалення умов, що забезпечують особистісний розвиток людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами. Наразі в освітніх програмах підготовки фахівців прослідковуються значне скорочення аудиторних годин та розширення

часового обсягу самостійної роботи студентів. Це зумовлює актуальність даного дослідження.

Фундаментальні засади обраної проблеми закладено у працях А. Алексюка, А. Вітченка, В. Загвязинського, Н. Мачинської, І. Підкасистого, Г. Селевка, С. Сисоєвої та інших учених. Аналіз наукових розвідок свідчить про те, що у тлумаченні досліджуваного поняття немає єдиних поглядів. Самоосвітня підготовка розглядається і як засіб організації та виконання тими, хто навчається певної діяльності у відповідності з поставленою метою (І. Підкасистий), і як цілеспрямована, внутрішньо мотивована, структурована самим суб'єктом сукупність дій, що виконуються і корегуються ним у відповідності до процесу і результату діяльності (І. Зимня), і як дієвий інструмент формування майбутніх фахівців із високою професійною компетентністю, здатних до самостійного набуття знань, креативності та навчання впродовж усього життя (Н. Мачинська).

Згідно з поглядами А. Алексюка, самостійність у здобутті знань проявляється лише завдяки власній діяльності, з появою внутрішньої потреби у знаннях, пізнавальних інтересів, захопленості та передбачає оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення питань, пізнавальну і розумову активність і самостійність, здатність до творчості [1, с. 433-434].

Слід зазначити, що у більшості випадків вчені розрізняють поняття «самостійна робота» та «самоосвітня діяльність». Автор «Українського педагогічного словника» С. Гончаренко під поняттям «самостійна навчальна робота» витлумачує різноманітні види індивідуальної і колективної діяльності, яка здійснюється студентами на навчальних заняттях або вдома за завданнями викладача, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі. Тоді як під «самоосвітою» слід розуміти освіту, яка набувається у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі [2, с. 296]. Узагальнені думки вчених щодо організації самостійної роботи та самоосвітньої діяльності (табл. 1)

Таким чином, з одного боку, самоосвітня підготовка становить собою вид діяльності, що стимулює самостійність, пізнавальний інтерес, а з іншого – систему заходів, з метою залучення тих, хто навчається, спрямованих на автономне опрацювання спеціально розроблених завдань, що відбувається без безпосередньої участі (присутності) викладача, хоча і скеровується ним. Відтак змінюються вимоги до викладача.

Порівняльна характеристика самостійної роботи та самоосвітньої діяльності студентів ВВНЗ

Компонент діяльності	Самостійна робота	Самоосвітня діяльність
Мета	Визначає викладач та керує навчально-пізнавальною діяльністю на всіх етапах навчання	Мета визначається у процесі спільної діяльності суб'єктів навчання
Мотив	Мотивує викладач	Центральним вектором є внутрішня мотивація
Засоби	Засоби навчання обирає викладач	Викладач і студенти засоби навчання обирають спільно
Дії	Викладач доступний тим, хто навчається, під час занять, визначених розкладом. Він організовує та регламентує дії студента	Вибір варіативних дій у відповідності із можливостями студентів
Результат	Досягнення визначеного результату	Внутрішні позитивні зміни студента
Оцінка	Оцінює викладач	Самооцінка
Організація	Організовується навчальним закладом, викладачем	Організовується особисто кожним суб'єктом навчання

Він має виконувати роль помічника, налагоджувати взаємодію та комунікацію у колективі створювати умови для підвищення самостійності та продуктивності навчально-пізнавальної діяльності студентів. Завдяки такому підходу, як слушно зазначає С. Сисоева, викладач «від транслятора знань і способів діяльності стає проектувальником індивідуальної траєкторії інтелектуального і особистісного розвитку тих, кого навчає» [4, с. 34]. Подібні погляди зустрічаємо і в працях інших науковців. Так, дослідниця Є. Полат наголошує: «Якщо при традиційній системі освіти вчитель разом з підручником були основними і найбільш компетентними джерелами знань, а вчитель являвся до того ж і контролюючим суб'єктом пізнання, то при новій парадигмі освіти учитель виступає більше в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, компетентним консультантом і помічником» [3, с. 12].

Система самоосвітньої діяльності студентів ВВНЗ реалізується на основі як традиційних загальнодидактичних (науковості, системності, розвивальності, проблемності, наступності, доступності тощо), так і сучасних інтерактивних принципів, серед яких особливо важливого значення набувають такі:

1. Принцип самостійності навчання (тому, хто навчається, належить провідна роль у процесі навчання як за часом, так і за характером діяльності).

2. Принцип елективності навчання (надання, тому, хто навчається, певної свободи вибору цілей, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання).

3. Принцип інтерактивності (спрямований на оволодіння дієвими способами міжособистісної та професійної комунікації, прийомами і засобами ефективного розв'язання фахових проблем у процесі спілкування).

4. Принцип співробітництва (виконання визначених завдань у спільній діяльності) [9, с. 34].

З урахуванням визначених методологічних настанов, з-поміж шляхів активізації самоосвітньої діяльності майбутніх офіцерів запасу особливу увагу слід приділити використанню нових інформаційних (НІТ), інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ). Звернення до сучасних технологій дозволяє студентам швидко знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію у мережі Інтернет (створення списку посилань на інформаційні ресурси Інтернету, оцінювання ресурсів Інтернету, розроблення власного інтелектуального продукту (мультимедійна презентація у програмі MS PowerPoint, створення публікації за допомогою програми MS Publisher, колажу, відеоролику тощо.), а також налагоджувати електронну співпрацю та залучати до спільного виконання завдань студентів ВВНЗ з різних регіонів (використання електронної пошти, створення тематичних web-сторінок, обмін повідомленнями у чаті, створення та розміщення інформації у блозі, онлайн-дискусії). Для відображення результатів самоосвітньої підготовки та архівування напрацьованих матеріалів доцільно створити персональну папку Портфоліо, що містить дані про різні аспекти самоосвітньої діяльності студента, професійний розвиток, дослідницьку діяльність, персональні дані тощо.

Відтак до найбільш сприятливих умов, що забезпечують активну самоосвітню діяльність майбутніх офіцерів запасу, відносимо наступні: налаштування на продуктивну, творчу, самоорганізовану навчально-пізнавальну діяльність; налагодження дієвої системи консультивання студентів, забезпечення неперервної інтерактивної комунікації між ними; урізноманітнення видів і форм завдань для самоосвітньої діяльності, які мають спонукати студентів до самостійного набуття знань. У результаті у студентів ВВНЗ розвиваються здатності до цілепокладання, самореалізації, удосконалюються уміння самостійного бачення, формулювання і пошуку рішення проблеми, креативне мислення, творча уява, навички саморегуляції під час творчого самостійного пошуку, самоконтролю та саморефлексії.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України : Історія. Теорія : підруч. / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина. – 3-е изд. – М. : Издательский центр «Академия», 2010. – 368 с.
4. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч. метод. посіб. / С. О. Сисоєва. – Київ : ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.

*Куліда І.М.,
Ясинська В.С., к.пол.н., доцент
Національний університет оборони
України ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ВІЙСЬКОВА ПІДГОТОВКА: СПРЯМУВАННЯ НА ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА ЗАПАСУ

Важливим підсумком сучасних досліджень з'явилося встановлення того, що будь-яка професійна діяльність реалізується на базі системи професійних якостей. Під професійно важливими якостями та здібностями ми розуміємо інтегральні психологічні та психофізіологічні утворення, які в процесі конкретної професійної діяльності формуються в спеціальні (професійні) здібності та якості.

Згідно з тлумаченням в словнику Душкова Б., професійні якості – окремі динамічні властивості особистості, її психічні й психомоторні властивості (виражені рівнем розвитку відповідних процесів), а також фізичні якості, які відповідають вимогам певної професії й сприяють успішному оволодінню нею. Професійні якості є одним із найважливіших чинників професійної придатності, вони не тільки побіжно характеризують певні здібності, але й органічно входять до їх структури, розвиваючись у процесі навчання й практичної діяльності. Визначення й оцінка професійних якостей мають велике психодіагностичне значення, вони мають істотний вплив на результати діяльності, тому їх обов'язково слід враховувати під час професійного відбору. Зауважимо, що достатньо висока мотивація до оволодіння професійною діяльністю протистоїть низькому розвитку професійних якостей. У ряді інших випадків низький рівень професійних якостей може бути нейтралізований шляхом виробничої компенсації.

Модернізацією організації військової підготовки та методикою навчання громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу займалися і займаються такі учені, як В. Баришніков та О. Неймирок, О. Безносюк, А. Волошенко, В. Володько, А. Дерев'янчук, М. Солдатенко та О. Супрун, Ю. Медвідь, В. Чабаненко та інші.

Військова підготовка громадян України за програмою офіцерів запасу є складним динамічним процесом, який має бути цілеспрямованим і системним процесом творчої суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів з науково-педагогічними працівниками, спрямованим на їх особистісне і професійне самовизначення, на опанування військово-професійною та особистісною компетентністю, на формування бойової майстерності, на сприяння реалізації їх духовного, інтелектуального та особистісного потенціалів. Під час військової підготовки студентів професійний і особистісний розвиток можуть взаємно підпорядковувати й посилювати один одного. Відповідно, у процесі військової теоретичної підготовки та практичної діяльності змінюється система важливих якостей, необхідних для майбутньої професії.

В умовах навчання на кафедрі військової підготовки відбувається становлення та розвиток у студентів таких психологічних якостей як: дисциплінованість (вміння підпорядковуватися); акуратність; рішучість; витриманість; уважність; пунктуальність; чуйність; почуття обов'язку; спостережливість; відповідальність; винахідливість сміливість; здатність брати на себе відповідальність у складних ситуаціях; впевненість у собі; здатність приймати правильне рішення при нестачі необхідної інформації, при відсутності часу на її осмислення; здатність об'єктивно оцінювати свої сили і можливості; здатність до тривалого збереження високої активності; вміння розподіляти увагу при виконанні кількох дій, функцій, завдань; здатність до швидкого встановлення контактів з новими людьми; здатність заручитися підтримкою інших людей, викликати у них довіру; здатність знайти потрібний тон, доцільну форму спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співрозмовника; схильність до виправданого ризику. Тому, розвитку комплексу найважливіших індивідуально-психологічних якостей та психофізіологічних особистісних властивостей майбутнього офіцера запасу, які достатні та необхідні для успішного виконання завдань за призначенням, слід приділяти пильну увагу з моменту переходу на новий формат підготовки, у якому педагог буде орієнтуватися саме на суб'єктний досвід і здібності кожного конкретного студента, стимулювати різноманіття способів вирішення військово-спеціальних завдань, проблемних ситуацій, нейтралізувати пасивні дії; підвищувати рівень рефлексії власного досвіду студентів та творчого ставлення до справи.

Також для підвищення ефективності навчання, на думку А. Дерев'янчука та О. Супруна, обов'язково треба сформулювати й розробити для студентів відповідні мотиваційні стимулятори формування успішної діяльності, що спонукають до успіху, формують і поступово розвивають професійний інтерес і культуру фахової управлінської діяльності в цілому.

Отже, сучасні вимоги до військових фахівців пов'язані не лише з набуттям високого професійного рівня, а й з розвитком та формуванням високого рівня культурного, особистісного потенціалу, що в свою чергу вимагає від взаємодії учасників навчального процесу вмотивоване й аргументоване конструювання змісту навчання, яке враховуватиме та зберігатиме зміст професійної діяльності, запровадження альтернативних варіантів фундаментальних курсів і курсів за вибором, розробки доступної моделі вивчення особистості студента, розвитку системи суб'єкт-суб'єктної взаємодії, без застосування силових методів впливу.

Список літератури:

1. Баришніков В. В. Шляхи вдосконалення підготовки офіцерів запасу в Україні / В. В. Баришніков, О. К. Неймирок // Системи обробки інформації. – 2015. – Вип. 8. – С. 158–161.
2. Мась Н. М. Актуальні проблеми формування професійно важливих якостей майбутніх військових психологів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військовоспеціальні науки. – 2007. – №15. – С. 107-109.
3. Медвідь Ю. І. Удосконалення процесу підготовки офіцерів запасу в Україні як педагогічна проблема // Наука і освіта. – 2017. – №2. – 9-15.
4. Науменко М. І. Управління якістю військової освіти: теорія, методологія, практика / М. І. Науменко, Ю. І. Приходько // Наука і оборона. – 2009. – № 1. Науменко М. І. Управління якістю військової освіти: теорія, методологія, практика / М. І. Науменко, Ю. І. Приходько // Наука і оборона. – 2009. – № 1.
5. Чабаненко В. П. Формування організаційно-методичної самостійності студентів кафедр військової підготовки в умовах модернізації вищої освіти / В. П. Чабаненко, Я. Б. Зорій // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. - 2011. - Вип. 14. - С. 287-291.

Петренко М.М.

*Національний університет оборони
України ім. І. Черняховського, м. Київ*

Самостійна робота громадян України, що навчаються за програмою військової підготовки в системі навчального процесу

Самостійна робота сприяє формуванню у громадян стійких навичок постійного поповнення своїх знань, самоосвіти, сприяє розвитку працелюбності, організованості й ініціативи, випробовує його сили, перевіряє волю, дисциплінованість та інших інтелектуальних якостей, необхідних майбутньому офіцеру.

Готовність громадян до самостійної роботи передбачає передусім наявність у них мотивів до виконання конкретного завдання. Для того щоб поставлене завдання стало мотивом розумової, практичної діяльності, воно повинно бути ними сприйняте. Внутрішнє сприйняття завдання починається з актуалізації мотиву, що спонукає громадян до виконання поставленого завдання, а відповідно, до організації своєї самостійної роботи.

Формування у громадян потреб і мотивів до активної самостійної роботи на кафедрі, як правило, відбувається внаслідок спонукання (наказ, жорстка вимога) викладача. Це є однією із актуальних проблем військової підготовки громадян, оскільки будь-яка діяльність, що не викликає у людини професійного інтересу, малопродуктивна. Значно ефективнішим способом формування потреб і мотивів до самостійної роботи є розвиток пізнавального інтересу до військової підготовки, процесу оволодіння нею. Діяльність, що має у своїй основі глибокий інтерес не лише до результату, а й до її процесуальних компонентів, найпродуктивніша, адже саме від неї людина має найбільше задоволення. Громадянин у цьому разі сам знаходитиме час для військової підготовки, яка йому подобається. Зрозуміло, що викликати цей інтерес до навчальної дисципліни, її змісту повинен викладач.

А яку зацікавленість може викликати викладач, який сам не цікавиться військовою тематикою, не слідкує за розвитком нових зразків озброєння в Україні та світі, заціклюючись на радянській військовій науці, як вершині військового мистецтва. Значною проблемою є й мовна підготовка та свідомо громадянська позиція таких викладачів.

Організація самостійної роботи включає:

- планування (підготовку) самостійної роботи;
- формування потреб і мотивів до активної самостійної роботи;
- надання можливостей отримання інформації;
- навчання основам ефективності самостійної роботи;
- контроль за виконанням навчальних завдань.

Для якісної підготовки до самостійної роботи необхідне організаційне, методичне, матеріально-технічне забезпечення (забезпеченість літературою, методичними рекомендаціями, наочними посібниками, інформаційно-комп'ютерною базою, посиланнями на джерела інформації).

На ефективність виконання навчального завдання впливають такі особистісні якості громадян, як цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність, тощо. Оскільки навчальне завдання найчастіше постає у навчально-пізнавальній формі, то в процесі його виконання беруть участь усі психічні процеси, які забезпечують пізнавальну активність: відчуття, сприйняття, уява, пам'ять, мислення, увага та ін. Фільми та література (документальні, художні) вдало підібрані за певною тематикою значно поліпшують формування чи розширення кругозору з військової підготовки.

Чинники, що впливають на ефективність самостійної роботи громадян у навчальному процесі:

1. Основним джерелом теоретичної інформації для громадян є конспект лекцій. Це означає, що повнота й адекватність сприйняття цієї інформації залежать від рівня організації лекційних занять та їхнього інформаційно-методичного забезпечення. Вирішальну роль при цьому також відіграє вміння громадян працювати на лекції та вести конспект.

2. Відсутність роботи громадян в бібліотеці з навчальною літературою, що часто пояснюється збільшенням навантаження в аудиторний час, зростанням кількості завдань та необхідністю одночасно вчитися і працювати. Це вимагає від викладача розробки методичних рекомендацій щодо роботи з літературою та чіткого обґрунтування доцільності такої роботи.

3. Зменшуються затрати часу на виконання традиційних видів завдань щодо опрацювання теоретичної інформації (аналізу, порівнянь, відповідей на запитання, пояснень тощо). У той же час збільшується питома вага затрат часу та, відповідно, продуктивності завдань, які забезпечують алгоритмічно-дійовий і творчий рівні засвоєння знань (зокрема завдань на вміння розв'язувати задачі, ситуації, аналізувати обстановку, планувати застосування підрозділів, пропонувати варіанти рішення, формулювати наказ). Це також свідчить про прагнення громадян до самореалізації та професійної рефлексії в процесі навчання, що, з іншого боку, вимагає від викладача дотримання системи вимог з організації самостійної роботи.

Особливістю навчання громадян на кафедрі військової підготовки є тривала перерва в роботі з навчальним матеріалом, що негативно впливає на засвоєння знань, спричинює втрату логічного зв'язку з раніше вивченим. Несистематичність самостійної роботи ускладнює досягнення значних результатів у навчанні. Тому громадянам необхідно звикнути працювати над навчальним матеріалом постійно, не випускати з поля зору жоден із модулів, вміло поєднувати їх вивчення. З іншого боку, важливим є чітка

упорядкованість, черговість роботи. Розкиданість і безсистемність читання породжують поверховість знань, унеможлиблюють тривале запам'ятовування прочитаного. Не розібравшись хоча б в одному елементі системи міркувань автора книги, громадянин не зможе надалі повноцінно засвоювати навчальний матеріал. Чіткий план допоможе раціонально структурувати самостійну роботу, зосередитися на найсуттєвіших питаннях.

Часто громадяни працюють із книгою не правильно: читають текст і відразу занотовують, намагаючись запам'ятати прочитане. За такого підходу ігнорується найважливіший елемент самостійної роботи — глибоке осмислення матеріалу. Це призводить до поверхового засвоєння матеріалу, який складно застосувати повною мірою на практиці. Формується шкідлива звичка не думати, а запам'ятовувати, що також негативно впливає на результати навчання.

Важливим для професійної освіти є навчити громадян опановувати професійну термінологію, оперувати спеціальною термінологією, аргументовано висловлювати власну думку, аналізувати факти, опонувати та вміти вести дискусію. В зв'язку з цим значення набуває самостійна робота з додатковими джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, узагальнення, порівняння, аналізу, класифікації.

На сучасному етапі книгу замінили інші джерела інформації, такі як інформаційно-комунікативні технології, а громадяни є "жителями" соціальних мереж, Інтернет-простору, віртуального комп'ютерного світу.

Інноваційні освітні технології (ІКТ) спрямовані на те, щоб підвищити інтерес до навчання, привчити громадян працювати самостійно, бути компетентним та мобільним, адаптуватися до вимог сучасного суспільства.

Провідну роль в організації самостійної роботи громадян мають інформаційні технології, бо вони відкривають доступ до самоосвіти, нетрадиційного накопичення знань через джерела ІКТ, розширюють можливості для творчості, неординарного підходу у вирішенні військових завдань, це не просто засоби навчання, а й якісно нові технології в підготовці майбутніх офіцерів, в переході від початкового до вищого рівнів самостійності.

Перед педагогічними працівниками стоїть важливе завдання дистанційного навчання – максимально наповнювати навчальним матеріалом модулі навчальної дисципліни для покращення організації самостійної роботи громадян, зокрема, й створення електронного навчально-методичного посібника, як носія навчально-наукового змісту навчальної дисципліни, який відповідає вимогам професійної підготовки майбутніх фахівців.

Виховання у громадян навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою і навчально-методичною літературою належить до першочергових завдань. Адже разом із цим вони виховуватимуть у собі

організованість, системність, діловитість, зосередженість, без чого не обійтися їм і в майбутній професійній діяльності.

Бондаренко Н.А.,

Олійник Л.В., к.п.н.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняховського, м. Київ*

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Науково-технічний прогрес кінця ХХ початку ХХІ століття зумовив технологізацію не тільки багатьох підрозділів виробництва, а й сфер культури та освіти. Підготовка висококваліфікованих фахівців різних галузей вимагає оптимізацію навально-виховного процесу з впровадженням сучасних освітніх технологій.

Історично поняття “технологія” розглядалося у зв'язку з технічним процесом що відповідно означає (technes - мистецтво, ремесло, logos – наука, поняття, вчення) є сукупністю знань про способи і засоби обробки матеріалів. Технологія включає також і мистецтво оволодіння процесом, в результаті чого персоніфікується. Технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів та умов. Технологія в процесуальному значенні відповідає на питання: «Як зробити, яким чином зробити і які засоби при цьому використати». Технологія навчання – це системний метод створення і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з технічними і людськими ресурсами та їх взаємодію, що ставить своїм завданням оптимізацію навчально-виховного процесу. Технологія навчання визначає шляхи і засоби реалізації цілей та завдань навчально-виховного процесу. З дидактичної точки зору проектування педагогічної технології — це розробка прикладних методик, що описують реалізацію педагогічної системи за її окремими елементами. З дидактичної точки зору проектування педагогічна технологія — це розробка прикладних методик, що описують реалізацію педагогічної системи за її окремими елементами.

Складається педагогічна технологія з приписів способів діяльності (дидактичні процеси), умов, в яких ця діяльність має втілюватися (організаційні форми навчання) і засобів здійснення цієї діяльності. Вибір технології навчання визначається змістом, цілями та завданнями підготовки фахівця.

Зміст та завдання навчально-виховного процесу підготовки офіцерів запасу визначаються у відповідності до кваліфікаційних характеристиках різних військово-облікових спеціальностей де сформульовані основні вимоги

щодо військово-професійних та військово-соціальних якостей майбутнього офіцера, знань, умінь та навичок необхідних для належного виконання ним військового обов'язку на посаді офіцерського складу в запасі у мирний час, обов'язків військової служби у воєнний час, та для майбутньої професійної діяльності. Метою функціонування навчально-виховного процесу є профільна підготовка майбутніх офіцерів за відповідними військово-обліковими спеціальностями. Особливості підготовки офіцерів запасу відображаються у логічному поєднанні науково-теоретичного та практичного матеріалу в процесі викладання базових та спеціальних модулів, зміст яких сприяє формуванню військово-професійних знань, розвитку спеціальних умінь та навичок в оволодінні зброєю та військовою технікою, формуванню їх ціннісно-мотиваційної спрямованості у військово-професійній діяльності.

Під час проведення занять загальновійськової, гуманітарної, тактико та тактико спеціальної підготовки викладачі використовують технології спільної розумової діяльності, ситуативного моделювання, колективно-групового навчання, предметного навчання, технології використання опорних схем, конспектів, технології дистанційне навчання. В процесі підготовки компетентного фахівця тактичного рівня військової діяльності робиться акцент на використання інтерактивних технологій, що сприяє формуванню військово-професійних цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці та взаємодії у суб'єкт - суб'єктній комунікації.

Підготовка військових фахівців до виконання військово-професійних завдань здійснюється під час різних видів та форм навчання, а саме практичних, лабораторних, тактичних, тактико-спеціальних занять загальновійськової підготовки, групових вправ, командно-штабних навчань, воєнних та воєнно-спеціальних ігор. З метою безпосереднього формування, розвитку та вдосконалення бойової майстерності військових фахівців, під час проведення занять, використовуються різноманітні методи їх проведення, а саме: моделювання, тестування, тренування, інструктаж, групова вправа тощо. Особливе місце в процесі підготовки майбутніх військових посідають тактико-спеціальні заняття і навчання військ відповідно їх професійній специфіки. Предметно та особистісно-зорієнтовані технології навчання ґрунтуються на комплексному та системному підходах, що ввібрали в себе усі кращі надбання педагогічних шкіл, їх традиції та рекомендації.

Характер та зміст підготовки майбутніх офіцерів відповідає вимогам професійної діяльності тих, хто навчається в контексті прямого формування необхідних предметно-професійних та соціальних якостей спеціаліста на базі фундаментальної наукової підготовки.

Ємець О.А.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Концепція дистанційного навчання у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 21.12.2015 № 744 відображає мету, завдання, сутність, основи та напрями впровадження дистанційного навчання у систему підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил та інших військових формувань.

Дистанційне навчання – це не тільки Інтернет, програмне забезпечення та комп'ютерна техніка, але й використання у навчальному процесі різноманітних педагогічних технологій, методів, прийомів та способів організації і проведення навчального процесу.

Сучасна вища освіта функціонує в Україні за визначеними показниками якості навчання, такими як термін навчання та вартість навчання.

Глобалізація освітнього процесу в світі, в якому завдяки розвиненим засобам інформаційно-комунікаційних технологій, дозволяє приймати участь і здобувати сучасний рівень освіти в передових навчальних закладах розвинених держав громадянам інших країн, при цьому не витрачаючи додаткових коштів на переїзди та проживання в них.

Для узгодження різних систем освіти, культури, технічних засобів навчання необхідні методисти, які добре знайомі з технологічними особливостями дистанційної форми, специфікою комунікаційних технологій, сучасними тенденціями, концепціями, теоріями, педагогічними технологіями, психологічними особливостями взаємодії в мережі.

Існує багато проблем з налагодженням процесу дистанційного навчання, а саме: психологічні (інертність викладачів); технічні (низький рівень технологічної бази, відсутність апробованих програмних засобів); юридичні (недосконалість нормативної бази, що регламентує освітню діяльність під час організації ДН); методичні (не достатня кількість методичних розробок з технологій ДН), а саме головне - це нормування та оплата праці всіх учасників цього процесу.

Процес впровадження дистанційного навчання у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти дасть можливість:

підвищити ефективність вирішення складних й актуальних педагогічних завдань з розвитку інтелектуального і творчого потенціалу, аналітичного мислення і розвитку самостійності своїх випускників;

удосконалити зміст навчання й інформаційно-методичне забезпечення навчальних дисциплін через доступ до інформаційних ресурсів, навчально-методичних матеріалів та дидактичних засобів інших навчальних закладів; ефективно використовувати науково-педагогічний потенціал і матеріально-технічну базу.

Одним із методів дослідження процесів прийняття рішень є штучне моделювання ситуацій прийняття рішень. Перевагами даного методу є можливість дослідження рішень, що недоступні дослідженню в природних умовах: політичних, військових, рішень під час техногенної аварії, під час перебування у полоні тощо.

Важливим в дослідженні процесів прийняття рішень залишається використання інформаційних технологій, зокрема в процесі дистанційного навчання. Використання потенціалу комп'ютерних ігор, як засобу для створення ситуацій, які вимагають від суб'єкта прийняття певних рішень, дає можливість комп'ютерного моделювання поведінки та змін в особистості людини в різних ситуаціях.

Всі необхідні умови створюються організаціями, де працюють особи, хто навчається, для самостійного оволодіння новими знаннями, їх формалізацію в процесі здійснення інформаційно-пошукової, експериментально-дослідницької діяльності з об'єктами предметного середовища, їх моделями та імітаціями явищ і процесів, що вивчаються.

Підготовка військових фахівців на основі технології дистанційного навчання забезпечує: незалежність у виборі місця та часу навчання; можливість навчатись без відриву від основної діяльності; можливість отримати освіту для тих, хто розташований у віддалених гарнізонах; навчання за індивідуальними планами та спілкування з передовими науковцями; можливість користуватися сучасними досягненнями військової науки, техніки та інформаційними ресурсами.

Якісна організація самостійної підготовки – одне з головних завдань, яке стоїть перед викладацьким складом. Інформаційно-комунікаційні технології надають нових перспектив для організації самостійної роботи, а саме: отримання, аналіз, збереження та обмін навчальною інформацією за предметом пошуку, розробка наукових і курсових робіт, участь у конференціях, семінарах, Інтернет-конференціях, вебінарах тощо.

Наявність інформаційно-технологічної компетентності є однією з основних фахових вимог до майбутніх офіцерів ЗСУ та є основою: вміння використовувати телекомунікаційні пристрої та застосовані у них технології в своїй практичній діяльності; вміння шукати необхідну інформацію за предметом вивчення, аналізувати її походження, достовірність; наявність навиків роботи з текстовими і графічними редакторами, електронними таблицями, базами даних та пошуковими системами, мультимедійними матеріалами тощо.

Кашин С.В.

*Національний університет оборони
України ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ДОСВІД ТА СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ ТИЛОВИХ ВІЙСЬКОВО-ОБЛІКОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УКРАЇНІ

В Україні після набуття незалежності залишилась система військової підготовки офіцерів запасу зразка радянських часів, яка проводилась відповідно до реорганізації загальної системи підготовки фахівців вищою освітою. Військові кафедри в цивільних навчальних закладах були частково скорочені, інші переформовані в кафедри військової підготовки. Разом з цим здійснений процес оптимізації облікових спеціальностей фахівців військового тилу. При відмові від полкової структури Збройних Сил України і переходу на бригадну, зникла необхідність у деяких військово-облікових спеціальностях (ВОС), а саме:

ВОС 250300 – організація продовольчого забезпечення;

ВОС 250104 – організація речового забезпечення.

З 2001 року розпочато підготовку фахівців за ВОС 250100 – «Організація об'єднаного забезпечення в наземних військах та авіації» і починаючи з 2002 року після закінчення кафедр військової підготовки випускникам присвоювались військові звання «молодший лейтенант запасу». Для економії використання державних коштів на утримання кафедр військової підготовки здійснювали прийом студентів на контрактній основі. У перші роки за принципом 50% відповідно до державних замовлень на бюджетні місця і 50% контрактні місця, що позитивно вплинуло на якісний склад студентів на бюджетній основі, так як на бюджетні місця відбирали найбільш підготовлених студентів.

Між іншим, навчальні заклади і кафедри військової підготовки отримали додаткове джерело фінансування, з якого частина коштів спрямовувалась на розвиток матеріально-технічної бази і оплату праці цивільних викладачів, що дозволило з 2005 року кафедрам військової підготовки повністю перейти на штати тільки з посадами службовців, на які призначали, як правило, тільки офіцерів запасу, які мали вищу військову освіту і пріоритетом був досвід служби у військових частинах на тилових посадах.

У 2008 році у зв'язку зі значним скороченням чисельності Збройних Сил України, була проведена реформа щодо зміни підготовки мобілізаційних ресурсів, зокрема підготовки офіцерів запасу для підрозділів військового тилу. Більшість кафедр військової підготовки були скорочені, інші, у найбільш потужних вузах, були переформовані в кафедри підготовки

офіцерів запасу, в яких проходили військову підготовку виключно студенти вузів III-IV рівнів акредитації денної форми навчання з даного регіону. Вдалося зафіксувати деякі закономірності в укомплектуванні кафедри найбільш досвідченими викладачами, удосконалити матеріально-технічну базу, що в свою чергу позитивно вплинуло на якість підготовки офіцерів запасу.

Загальновідомо, що у 2013 році здійснено зміни кваліфікаційних характеристик офіцерів запасу по підготовці фахівців тилу на військово-облікову спеціальність «Організація продовольчого, речового, шкіперського і торговельно-побутового забезпечення».

Результати здійсненого аналізу по роках набору студентів на навчання (рис.2) дозволяють зробити висновок, що перш за все вплив на бажання студентів проходити військову підготовку здійснювали та продовжують законодавчі акти щодо переходу комплектування Збройних Сил України на контрактній основі, скорочення чисельності Збройних Сил України і відсутність потреби великої кількості офіцерів запасу. Прикладом може слугувати відміна строкового призову навесні 2013 року, яка привело до зменшення набору студентів майже втричі у порівнянні з попередніми роками.

Рис. 2 Графік набору студентів на навчання за тиловою військово-обліковою спеціальністю

Пояснювальна характеристика графік набору студентів на навчання за тиловою військово-обліковою спеціальністю

1990-2000	2001	2007	2010	2013
Тільки бюджетне навчання	Введений прийом на контрактній основі	Реформування кафедр	Загальна кількість студентів вища	Указ Президента про відміну призову на строкову службу

В наслідок дестабілізації політичної обстановки в країні та у зв'язку з залученням підрозділів і частин Збройних Сил України до участі в ООС та формуванням підрозділів територіальної оборони, прийняттям урядом рішення про поновлення призову на строкову військову службу, кількість студентів бажаючих проходити військову службу, кількість студентів проходити військову підготовку знову збільшилась до рівня 2001-2005 років.

З прийняттям нового Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» у 2015 році намітилась тенденція збільшення кількості громадян, що мають вищу освіту або здобувають її у вечірній час та заочно, пройти військову підготовку на кафедрі підготовки офіцерів запасу.

Під час підготовці офіцерів запасу існувала та продовжує існувати низка проблемних питань. За період з 1990 по 2019 роки по програмі підготовки офіцерів запасу з тилових спеціальностей закінчили навчання 4688 осіб. За таких значних обсягів підготовки, бажання випускників щодо подальшого проходження військової служби у Збройних Силах України виявлено дуже мало, декілька випускників виявили бажання служити у Службі Безпеки України, Міністерстві Внутрішніх Справ України та інших силових відомствах.

Однак, під час загострення збройного конфлікту на сході України багато випускників кафедри підготовки офіцерів запасу потрапили у військові частини, які брали участь в антитерористичній операції і приймають участь в операції Об'єднаних сил.

Військова підготовленість цих офіцерів показала їх недостатню підготовленість як фахівців тилу, а саме вони:

не мають чіткого уявлення про виконання функціональних обов'язків за призначенням в особливий період, не володіють навичками та вміннями в організації роботи по службах тилу, застосуванні спеціальної техніки;

мають низькі морально-психологічні та вольові якості;

не володіють організаторськими здібностями, не вимогливі до себе та до підлеглих;

не вміють самостійно працювати, приймати рішення та потребують постійного контролю.

Проведений аналіз дає змогу визначити основні причини недостатньої підготовленості офіцерів запасу до служби у військах та шляхи усунення цих недоліків.

По-перше, не бажання студентів навчатися – військова підготовка стала основним способом ухилення від строкової служби, в наслідок недостатнього військово-патріотичного виховання під час навчання у школі та ВУЗ, а також під час проходження підготовки (навчання) на кафедрі військової підготовки офіцерів запасу.

По-друге, основний акцент та спрямованість програми підготовки фахівців тилу був зроблений на теоретичній підготовці. Програма охоплювала значний обсяг теоретичних положень до рівня бригадного тилу.

Як свідчать дані, існує потреба в перегляді вимоги щодо майбутніх фахівців тилу та здійснення їхньої підготовки на посади не вище батальйонного тилу з ознайомленням основ організації бригадного тилу. До 80% навчального часу відвести на практичну підготовку та набуття навичок у виконанні посадових обов'язків під час роботи у прийнятті рішення та плануванні тилового забезпечення бойових дій, зокрема під час участі в антитерористичних операціях (ООС).

По-третє, не оновлювались до 2019 року освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми підготовки фахівців тилу, відповідно до завдань і структур військового тилу, які постійно змінюються, особливо в сучасний час при відмові від позаблокового статусу держави та переході на забезпечення бойових дій по стандартах країн учасниць блоку НАТО.

Для підвищення якості практичних навичок майбутніх фахівців тилу доцільно під час організації навчального процесу доцільно передбачити створення таких ситуацій, які б несли в собі розгортання змісту військово-професійної діяльності в його динаміці.

По-четверте, недостатня кількість сучасних навчально-методичних матеріалів. На деяких заняттях використовуються навчально-методичні матеріали, які вже втратили свою навчальну та наукову цінність, не відповідають вимогам сучасності та не враховують досвіду забезпечення бойових дій, зокрема під час участі в антитерористичній операції (ООС).

Можна з упевненістю сказати, що є необхідність удосконалити роботу з видання навчально-методичних матеріалів, ввести в практику навчального процесу залучення найбільш досвідчених студентів кафедри до участі в розробці рефератів та в процесі наукової діяльності.

По-п'яте, навчання за програмою підготовки офіцерів запасу мають можливість проходити тільки громадяни певного регіону, де знаходяться кафедри підготовки офіцерів запасу.

Необхідно передбачити створення системи заочного дистанційного навчання за допомогою проведення вебінарів, електронній звітності. Тривалість навчання повинна бути три роки, з проведенням місячних зборів після першого та другого років навчання. Після успішного закінчення курсу заочного дистанційного навчання студенти (слухачі) проходять навчальні військові збори та складають державний іспит.

Підсумовуючи аналіз підготовки офіцерів запасу тилових військово-облікових спеціальностей, слід зазначити, що такий стан якості підготовки офіцерів запасу не спонукає більшу частину їх до кадрової служби в частинах військового тилу Збройних Сил і фактично легалізує небажання громадян проходити строкову службу.

Якість підготовки офіцерів запасу – це наріжний камінь нашої діяльності, і той рівень, який отримують майбутні офіцери запасу, не може у повній мірі відповідати вимогам замовників. Перш за все, тому що випускник кафедри підготовки офіцерів запасу не має практичних навичок дій на відповідній посаді у складі підрозділів і частин військового тилу.

Враховуючи вище наведене, можна зробити висновок, що підвищення якості підготовки офіцерів запасу на тилових посадах можливо при виконанні наступних умов:

необхідно повернути підготовку офіцерів запасу за держзамовленням з можливістю переходу студентів з контрактної форми навчання на державну, що дозволить підняти мотивацію в навчанні у студентів;

внести зміни до Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» розрізі здійснення індивідуального відбору з урахуванням цивільних спеціальностей кандидатів на навчання;

ввести дворівневу підготовку офіцерів запасу для військового тилу: перший рівень – підготовка на кафедрах підготовки офіцерів запасу (два роки); другий рівень – стажування в навчальних центрах (навчальних частинах) на відповідних посадах (два місяці).

Тільки при виконанні цих умов держава отримає повноцінного компетентного офіцера запасу, який, при необхідності, буде спроможний стати на захист своєї Батьківщини і виконати поставлене завдання.

Мечетенко М.Ю.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняхівського, м. Київ*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ОФЦЕРІВ ЗАПАСУ ЗА НАПРЯМКОМ ТИЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК

В сучасних умовах інформатизації підготовки студентів за напрямком тилового забезпечення військ все більш стає необхідність у використанні сучасних інформаційних технологій під час навчання. Дійсно, і процес підготовки викладачів потребує також модернізації. Відтак, сьогодення зумовлює створювати різні підходи до процесу навчання студентів. Виникла необхідність створення та використання електронних інформаційних ресурсів (бази знань), які допоможуть майбутнім фахівцям вирішувати професійні завдання, долучатися до обговорення та виконання певних завдань, демонструвати та обговорювати результати власних міркувань в певній галузі знань. Використанням обчислювальної техніки в навчальному процесі сьогодні нікого не здивуєш, але є потреба в оновленні системи підготовки з використанням інформаційних технологій у вищих військових навчальних закладах, зробивши її орієнтованою на практичне використання комп'ютерних систем у навчальному процесі відповідно до фаху майбутнього випускника.

Військова освіта має багаторічну історію і тісно пов'язана з розвитком військового будівництва та підготовкою військових фахівців [1].

Відповідно "інформаційні технології" – це технології, що тією чи іншою мірою реалізують інформаційні процеси: збирання, накопичення, зберігання, передавання, опрацювання та представлення (відображення) інформації.

Інтернет-енциклопедія (Вікіпедія) визначає "інформаційні технології" як технології, що пов'язані із створенням, передаванням, зберіганням, управлінням інформацією, її опрацюванням або як сукупність методів, виробничих процесів та програмно-технічних засобів, які об'єднані у технологічний ланцюг, що забезпечує виконання інформаційних процесів з метою підвищення їхньої надійності та оперативності і зниження трудомісткості ходу використання інформаційного ресурсу.

Сучасні інформаційні технології дають можливість спільно створювати та редагувати навчальні ресурси не зважаючи на відстані. Метою є визначити та описати можливості використання інформаційних технологій, зокрема можливостей застосування бази знань в підготовці майбутніх фахівців за напрямком тилового забезпечення, відповідно до військово-облікової

спеціальності “Організація продовольчого, речового, шкіперського і торговельно-побутового забезпечення”.

Особливістю досліджуваного об’єкта є інструмент фахового зростання студентів за допомогою отримання інформації з Інтернет мережі (бази знань в системі дистанційного навчання), використання певних сервісів (ресурсів) на базі дистанційного навчання вищого військового навчального закладу, які відкривають широкі можливості для реалізації освітніх цілей – для організації досліджень на основі реальних достовірних даних (бази знань), для самостійного засвоєння та накопичення знань в оточенні певних експертів, а також у зацікавленні тематикою за фаховою спеціалізацією. Створення в навчальних групах інформаційного середовища відбувається дуже швидко.

На даний час інформаційні технології у навчанні використовуються майже в усіх провідних країнах світу. Однією з найпопулярніших систем, що використовує дану технологію є система дистанційного навчання. Особливістю сервісу є те, що база даних сервісу постійно збільшується (накопичується), відкриваючи нові можливості, а в свою чергу, зручність і простота дистанційної системи навчання зробили її однією з найвідоміших й найуживаніших у світі.

Проблеми й особливості використання інформаційних технологій в освітньому процесі вищої школи розглядали в своїх роботах українські науковці: І. Руснак, М. Нещадим, В. Ягупов, Л. Романишина та багато інших.

Існують наступні можливості використання викладачами інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх фахівців для здобування освіти у певній галузі [2]:

1. Пошук джерел навчальної інформації. Є багато засобів пошуку в Інтернеті. Але найпопулярнішим і зручнішим засобом пошуку являються пошукові системи. Пошукова система – програмно-апаратний комплекс з веб-інтерфейсом, що надає можливість пошуку інформації в Інтернеті. Саме вони дозволяють з величезної кількості інформації в мережі практично вмиг одержати саме те, що необхідно.

2. Збереження даних. У результаті пошуку навчальної інформації накопичується велика кількість сайтів, документів, блогів, які містять корисні матеріали. Зручним способом роботи з безліччю джерел інформації в Інтернет є організація і зберігання посилань на джерела.

3. Робота з джерелами навчальної інформації. Створення навчальних матеріалів, які супроводжуються роботою з великою кількістю джерел інформації.

4. Збереження навчальних матеріалів. Сучасний Інтернет надає масу можливостей для зберігання файлів і папок. Перевагами даної технології є зручність доступу до файлів; висока надійність збереження файлів;

пересилка і розповсюдження файлів (шляхом передачі тільки посилання на файл).

5. Проведення занять. Використання сервісів під час проведення занять дозволяє зробити їх динамічнішими, цікавішими і такими, що запам'ятовуються. Для супроводження заняття можна використовувати презентації, відеолекції і виступи інших викладачів та фахівців у галузі, що вивчається, відеоконференції і ін.

6. Організація спільної роботи студентів. Одним із важливих елементів аудиторної і позааудиторної роботи студентів є спільна робота. Сервіси дозволяють організувати ефективну комунікацію між студентами і викладачем, а також професіоналами в певній галузі, ділитися матеріалами і планувати роботу.

7. Контроль ефективності засвоєного матеріалу студентами у вигляді проведення тестів за кожною темою. Визначення рівня вивчення пройденого матеріалу за результатами проміжних тестів в онлайн режимі.

З поняттям "ефективність" пов'язане і близьке до нього за змістом поняття "оптимальність". Останнє трактується як найкраще з можливих варіантів, з точки зору задоволення кількома критеріями, узятим по черзі або разом. Ефективний тест не може складатися з неефективних завдань. У такому випадку потрібно поставити питання про ознаки, які відрізняють ефективне завдання від неефективного. З точки зору змісту, ефективне завдання перевіряє важливий елемент змісту навчальної дисципліни, який нерідко називають ключовим для необхідної структури знань навчаних. У тест відповідно включаються тільки такі завдання, які експерти визнають в якості ключових елементів досліджуваного навчального модулю. У визначенні ефективності тесту звертається увага на два ключових елемента – це кількість завдань тесту і рівень підготовленості студентів. Також, ефективність тесту можна оцінити з точки зору відповідності рівня його складності рівню підготовленості тестованих, в даний момент студентів. Легко зрозуміти практичну марність того, щоб давати слабким навчаним важкі завдання; більшість студентів, ймовірно, не зможуть правильно на них відповісти. Так само йде мова і з легким тестом: його марно (неефективно) давати знаючим випробуваним, тому що і тут висока ймовірність, але тепер уже правильних відповідей, і тому практично всі випробовувані отримають по тесту однаково високий бал. І в тому, і в іншому випадку випробовувані не будуть відрізнятися між собою. Тому тест не може бути ефективним взагалі, на всьому діапазоні підготовленості студентів. Він може бути більш ефективний на одному рівні знань (за одною темою). Таким чином в поняття диференціальної ефективності тесту вкладається саме цей зміст [3].

З швидким розвитком технологій головним завданням сучасних викладачів є вміння використовувати їх можливості для поліпшення процесу

навчання студентів. Об'єм сукупних знань людства зростає як мінімум у геометричній прогресії. А технології навчання окремої людини залишаються практично без суттєвих змін і не забезпечують відповідного зростання засвоєння знань. Між великою швидкістю накопичення знань людством і порівняно низькою швидкістю накопичення знань окремою людиною виникає протиріччя, щодо навченості і отримання професійної освіти.

Досі збільшення інтенсивності досягалося в основному екстенсивним шляхом-збільшенням часу навчання. Сучасна педагогіка знає низку прийомів інтенсифікації, але в цілому вони проблему не вирішують. Останнім часом, в зв'язку з модернізацією освіти, збільшенням обсягу навчального матеріалу запам'ятовувати нові знання стає все важче. Людський мозок не настільки довго зберігає інформацію, яка була записана, прочитана або почута. Набагато простіше мозку оперувати з великим блоком інформації, якщо ці дані пов'язані якимось асоціативним рядом.

Структуровані знання дозволяють у графічному вигляді представити план заняття, основні ідеї, поняття, що вивчатимуться, підсумувати інформацію, продемонструвати концепції та діаграми. Подібні структури знань можуть застосовуватися для планування роботи викладача. Аналіз показує, що створена система бази знань в Інтернет ресурсі вищих військових навчальних закладів дозволяє на заняттях звернути увагу аудиторії на основні аспекти матеріалу; легко адаптувати навчальний матеріал відповідно до змінених умов; виділити основні концепції, які мають бути засвоєні тими, хто навчається; між новими поняттями, що сприяють глибшому розумінню предмета студентами.

Використання структурованої бази знань у навчальному процесі дозволяє: нагадати факти, слова і образи; продемонструвати концепції у вигляді діаграми або графіків; аналізувати результати або події; сортувати наявний матеріал; підсумувати інформацію; організувати взаємодію між студентами в груповій роботі або інтерактивних іграх.

Отже, розвиток сучасної інформаційної техніки сприяє виникненню якісно нових умов функціонування системи навчання офіцерів запасу за напрямком тилового забезпечення. Безперечно це зумовлює про необхідність вивчення особливостей впливу процесу інформатизації на модернізацію формальних і змістових аспектів навчального процесу в підготовці офіцерів запасу для Збройних Сил України. Усі дії з використанням електронної - обчислювальної техніки та інформаційних технологій дозволяють зберегти великий обсяг часу на тактичному рівні підготовки офіцерів запасу.

Резюмуючи, застосування інформаційних технологій в освітньому процесі при підготовці офіцерів запасу за напрямком тилового забезпечення дозволить активізувати пізнавальну активність учасників освітнього процесу та підвищити ефективність навчання, а також перевести навчальний процес на якісно новий рівень підготовки.

Список використаних джерел:

1. Нещадим М.І. Військова освіта в Україні: історія, теорія, методологія, практика: [монографія] / М.І. Нещадим. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2003.
2. Осадчий В.В. Соціальні сервіси Інтернет у професійній підготовці майбутніх учителів / В.В. Осадчий // Педагогічний дискурс: зб. наук. пр. за ред. Сиротенко А.Й. – Хмельницький: ХГПА, 2009. – Вип.6.
3. Аванесов В.С. Форма тестових завдань. М.: Центр тестування, 2005.

Дачковська І.В.,

Лутченко Н.В.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ОФЦЕРАМИ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Так як в процесі приєднання України до Болонського процесу, визнано, що високий рівень компетентності з іноземної мови необхідний не тільки студентам-філологам, а й фахівцям інших спеціальностей, що можуть використовувати іноземну мову за складних, конфліктних або екстремальних ситуацій [3, с. 298], актуальним стає питання про впровадження іноземної мови у військову діяльність. У цивільних ЗВО, крім своєї основної майбутньої спеціальності, студенти вивчають іноземну мову як засіб здійснення професійної діяльності, причому обсяг і характер мовної підготовки істотно відрізняються від такої в “мовних” чи “немовних” закладах вищої світи.

Доведено, що у контексті успішного виконання відведеної офіцеру соціальної ролі важливе значення має належний рівень розвитку іншомовних здібностей, наявність якого забезпечує *здатність вільно спілкуватися іноземною мовою при виконанні службових завдань*. Це стосується як усного, так і писемного мовлення, тобто йдеться про *належний розвиток п'яти професійно важливих іншомовних умінь та навичок: аудіювання (сприйняття мови на слух), читання, говоріння, письма* (Б. В. Беляєв, І. М. Берман, О. І. Бондаренко, Н. Ф. Бориско) [1].

Необхідно також зазначити, що однією із найважливіших умов підготовки майбутнього військового професіонала є відповідність його інтересів, схильностей і здібностей обраній професії. Однак реалізація завдань психологічного забезпечення навчального процесу вивчення курсантами та слухачами іноземної мови в умовах ВВНЗ уповільнюється через недостатність

необхідного методичного та інструментального забезпечення подібних досліджень, що передбачали б своєчасне виявлення та ефективний розвиток професійних здібностей усіх членів навчальної групи (взводу) ВВНЗ.

Оскільки знання англійської мови стало справжньою потребою для військових фахівців внаслідок зростання вимог до українського військовослужбовця, все більшого значення набуває професійно спрямована іншомовна комунікативна компетенція та знання професійно-орієнтованої термінології і для майбутнього офіцера запасу.

Вивчення професійно-орієнтованої термінології студентами всіх спеціальностей має носити послідовний та системний характер.

Щоб дізнатися, як саме організувати навчання для початку потрібно визначити переваги та недоліки вивчення іноземної мови для майбутніх офіцерів запасу.

Отже, хотілося б відмітити переваги, які надає знання англійської мови та або іншої іноземної мови в контексті професійної діяльності:

- участь у міжнародних миротворчих місіях (можливість сумісного виконання операцій/навчань в багатонаціональних штабах);

- участь у семінарах, наукових конференціях;

- користування фаховою літературою з іншомовних джерел;

- обмін інформацією, досвідом;

- просування по службі;

- відрядження за кордон;

- підвищення кваліфікації.

Крім того, слід акцентувати увагу на основних труднощах при вивченні англійської мови професійного спрямування військовослужбовців і, які можуть виникнути у майбутніх офіцерів запасу:

- нестача кваліфікованих викладачів/відсутність носіїв мови;

- відсутність мотивації;

- недосконалі методики викладання;

- брак часу;

- відсутність можливості навчання за кордоном.

Важливо посилити англомовну підготовку студентів у безпосередньому поєднанні з розвитком фахових компетенцій: обов'язкове поширення іноземної мови (впровадження спеціалізованих курсів); введення додаткових екзаменів для тих, хто в подальшому хоче отримати звання офіцера та просуватися по кар'єрних сходинках; обмін військовослужбовцями задля стажування в англомовних країнах для всіх офіцерів офіцерського складу; впровадження викладання іноземної мови в план роботи офіцерського складу; залучення до викладання та проведення додаткових тренінгів носіїв іноземної мови у військових вищих навчальних закладах.

Швидке та інтенсивне навчання мови пов'язане з особливостями організації навчання: впровадження вивчення іноземної мови ще в

кадетських ліцеях, на кафедрах військової підготовки; для ефективного вивчення поділ військовослужбовців на групи відповідно до їх рівня знання іноземної мови; регулярність занять та впровадження базових знань іноземної мови для подальшого розвитку; використання додаткових матеріалів (фільмів/книг стосовно військової тематики); заняття з носієм мови, задля підвищення розмовних навичок та поповненню словарного запасу базовою військовою термінологією.

Отже, підбиваючи підсумки хотілося б зазначити, що англійська мова – це вкрай необхідне вміння для кожного військовослужбовця, враховуючи той факт, що зусилля нашої країни чітко спрямовані на вступ в Євросоюз та НАТО.

Тобто це пояснюється тим, що особливого значення набуває підготовка офіцерських кадрів із глибоким знанням іноземних мов, що потребує якісно нового рівня викладання як базових, так і фахових дисциплін, забезпечення інтелектуальної та психологічної готовності до військової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Волобуєва О. Ф. Методологія дослідження технології навчання і психодіагностики здібностей до засвоєння іноземних мов / О. Ф. Волобуєва // Збірник наукових праць №21. Частина II. / гол. ред. О. П. Снігерьев – Хмельницький : Вид-во Нац. Академії ПВУ, 2002. – С. 390–395.

2. Волобуєва О. Ф. Формування професійної компетентності особистості засобами іноземної мови: проблеми та перспективи / О. Ф. Волобуєва // Сучасні психолого-педагогічні тенденції розвитку освіти у вищих навчальних закладах України : матер. Всеукр. Наук.-теорет. конф. / НАДПСУ. – Хмельницький : Вид-во Нац. Академії ДПСУ, 2007. – С. 152–153.

3. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей: колективна монографія / О. Б. Бігич, Л. В. Бондар, М. М. Волошинова; за ред. О. Б. Бігич.- К. : Вид. центр КНЛУ, 2013.- 383 с.

Кіданов М.С.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняхівського, м. Київ*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

У сучасних реаліях військова освіта може здобуватися не тільки у військових вищих навчальних закладах, але й у системі вищої професійної освіти. Відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 01 лютого 2012 р. № 48 “Про затвердження Порядку проведення військової підготовки

громадян України за програмою офіцерів запасу” (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 577 від 05 серпня 2015 р.), здійснюється військова підготовка громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу у військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти на кафедрах військової підготовки і при державних освітніх установах вищої професійної освіти [1]. Нажаль, складність отримання необхідних знань полягає у невеликій кількості годин, що виділяються для підготовки майбутніх офіцерів. Саме тому, сучасні проблеми потребують сучасний підхід для їх вирішення, а саме розвиток технологій може сприяти індивідуальній та дистанційній роботі, вивчення необхідного матеріалу поза межами навчального закладу, комунікація з викладачами не тільки в межах аудиторії може сприяти зміцненню теоретичної бази студента. Це дозволить зекономити час викладачів щодо подачі матеріалу і дасть змогу більше уваги приділити застосуванню отриманих знань на практиці.

Питанням організації військової освіти займались вітчизняні науковці О. Аксьонова, О. Бикова, М. Нецадим, Л. Романишина, В. Ягупов та ін. Окремі аспекти професійної підготовки майбутніх офіцерів розглядалися в працях О. Діденка, С. Кубицького, О. Сегеди та ін.

За результатами військово-наукових досліджень слід виокремити низку базових особливостей формування готовності до професійної діяльності у майбутніх військових фахівців, до яких можна віднести: індивідуалізація професійної підготовки; науково обґрунтоване поєднання теоретичних і практичних методів у процесі проведення заходів за професійним спрямуванням; посилення ролі військово-професійних дисциплін у процесі вироблення у майбутніх офіцерів якостей військового професіонала; ідеологічних виховних основ у змісті військово-професійної підготовки; застосування в процесі військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів сучасних інформаційних комунікаційних технологій; підтримання командуванням професорсько-викладацьким складом у ході проведення заходів військово-професійної спрямованості атмосфери, що сприяє розвитку активності, самостійності і відповідальності та ін.

Підготовка військових кадрів на базі ВВНЗ має значний історико-педагогічний досвід, кращі традиції якого зберігають свою актуальність і практичну цінність і за сучасних умов [2]. Забезпечення оптимізації процесу в нашому випадку є дуже важливою і значущою метою. Тому слід звернути увагу на **дистанційне навчання** як форму навчання з використанням комп’ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. У наш час, інтернет-технологій, багато аспектів нашого життя переноситься в мережу, прискорюючи тим самим темпи розвитку інформаційного суспільства і долаючи географічні бар’єри, що є суттєвою перевагою над традиційними

способами навчання. Тому дистанційне навчання розглядають як сукупність наступних заходів:

- засоби надання навчального матеріалу студенту;
- засоби контролю успішності студента;
- засоби консультації студента викладачем;
- засоби інтерактивної співпраці викладача і студента;
- можливість швидкого доповнення курсу новою інформацією, коригування помилок.

Серед *переваг дистанційного навчання* варто виокремити гнучкість – можливість викладення матеріалу курсу з урахуванням підготовки, здібностей студентів. Це досягається створенням альтернативних сайтів для одержання більш детальної або додаткової інформації з незрозумілих тем, а також низки питань – підказок тощо; актуальність – можливість упровадження новітніх педагогічних, психологічних, методичних розробок; зручність – можливість навчання у зручний час, у певному місці, здобуття освіти без відриву від основного навчання, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу; модульність – розбиття матеріалу на окремі функціонально завершені теми, які вивчаються у міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента або навчального взводу загалом; економічна ефективність – метод навчання дешевший, ніж традиційні, завдяки ефективному використанню навчальних приміщень, полегшеному коригуванню електронних навчальних матеріалів та мультидоступу до них; можливість одночасного використання великого обсягу навчальної інформації будь-якою кількістю студентів; інтерактивність – активне спілкування між студентами взводу і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу; більші можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, чатів, використання самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів; відсутність географічних кордонів для здобуття освіти.

Різні курси можна вивчати в різних навчальних закладах по Україні; відкритість і об'єктивність оцінки знань студентів, її незалежність від викладача, оскільки використовуються сучасні комп'ютерні технології і відповідні програми виставлення оцінок за шкалою ЄКТС; висока самоорганізація студентів, при якій підвищується творчий та інтелектуальний потенціал, прагнення до здобуття знань, уміння взаємодіяти з комп'ютерною технікою і опанування новітніми інформаційними технологіями [3]. Таким чином, О. Торічний стверджує, що «навчальний процес у навчальних закладах, які готують майбутніх офіцерів, повинен відзначатися високою мобільністю, адаптованістю, можливістю широкого варіювання змістом освіти відповідно до переліку спеціальностей та спеціалізацій, які передбачені військовим законодавством. Усе вище зазначене передбачає суттєве підвищення методичної підготовленості

студентів із суттєвим акцентом на поглиблення їхньої військово-спеціальної компетентності а також підвищення науково-педагогічного потенціалу викладацького складу” [4]. Авторитетні наукові колективи й учені, які досліджували проблеми змісту освіти в сучасній теорії й методиці навчання й виховання, дійшли висновку, що змістом освіти повинні бути не тільки знання, а й інші елементи навчальної діяльності: способи репродуктивної та творчої діяльності, організація емоційно-цілісного ставлення, про які пише І. Лернер у своїх роботах. Вищезазначене повністю розкриває переваги щодо дистанційного методу навчання при підготовці офіцерів запасу.

Таким чином, переваги дистанційного навчання є суттєвим фактором у сучасних реаліях щодо підготовки професійних військових офіцерів у майбутньому. Тому виникає необхідність у забезпеченні матеріально-технічної бази для втілення в життя даного методу, що забезпечить раціональне використання ресурсів і стане основним фактором при забезпеченні якісними кадрами Збройні Сили України.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету міністрів України від 01 лютого 2012 р. № 48 “Про затвердження Порядку проведення військової підготовки громадян України за програмою офіцерів запасу”.
2. Нещадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет” 2003. – 852 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
4. Торічний О. В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання: автореф. Дис. док. пед. наук: 13.00.02. Хмельницький, 2013. –36 с.

Шандар І.М.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняхівського, м. Київ*

“ПОТРФОЛІО” ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗА ПРОГРАМОЮ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Використання інноваційних методів навчання є одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу. Не винятком є підготовка громадян України за програмою офіцерів запасу. Серед них популярними є проектні технології, дистанційне навчання, використання кейс-методу, створення портфоліо та інші. Особливу увагу варто звернути саме на метод “портфоліо”, адже

систематичний збір робіт майбутніх офіцерів запасу сприятиме узагальненню та аналізу їх досягнень за період навчання.

Оскільки, завданням військової освіти, незалежно від обраної військово-облікової спеціальності, є підготовка кваліфікованих фахівців, то використання методу “портфоліо” при підготовці офіцерів запасу дозволить їм адекватно представляти свої наукові знання, практичні вміння, розкрити творчий потенціал та самоаналізуватися в обраній діяльності.

Останнім часом проблема використання методу “портфоліо” в навчанні, як інноваційного напрямку неодноразово розглядалась вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед них В. Девісілов (як метод навчання), О. Пічкур (педагогічна технологія), К. Осадча (форма організації навчання), Дж. Пейп, М. Чошанов (метод й форма контролю), Г. Голуб (інструмент оцінювання), А. Могилевська (альтернативний варіант оцінювання), К. Вольф, М. Вонакотт, К. Воуерс, Д. Літл, А. Лоуренс та інші вчені.

Термін “портфоліо” у перекладі з французької трактується як “формулювати”, “викладати”, “нести лист”, “сторінка” або “досє”, “збірник досягнень”. З італійської – “папка з документами”, “папка спеціаліста”. Відповідно “портфоліо” можна вважати як збірку виконаних робіт певного фахівця. Зокрема, його можна формувати як в друкованому, так і електронному варіантах. Основною метою створення портфоліо є представлення діяльності та професійного розвитку за певний проміжок часу. У нашому випадку – накопичення досягнень, відслідковування навчального прогресу майбутніх офіцерів запасу в період 2-ох років, в тому числі лекційні, практичні, самостійні заняття, участь у планованих польових зборах тощо. Загалом, поняття “портфоліо” набуло статусу педагогічної технології в освітній практиці Сполучених Штатів Америки ще у 80-х роках XIX століття, й лише згодом у країнах Європи, зокрема й в Україні [3].

Портфоліо, як і будь-який метод навчання має відповідні функції (рис. 1), які в свою чергу забезпечують ефективний та результативний освітній процес громадян України за програмою офіцерів запасу.

Рис.1 Функції портфоліо як інноваційного методу підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу

Наприклад, діагностична функція розкриває зміни в освітньому процесі за певний проміжок часу (2 роки); змістовна фіксація, в свою чергу, – спектр виконуваних робіт (виконання індивідуальних, практичних завдань тощо); функція розвитку або ж розвиваюча забезпечує безперервний процес освіти та самоосвіти (зокрема, самостійна робота); мотиваційна – відзначає результати діяльності; а рейтингова функція надає можливість виявити кількісні та якісні індивідуальні досягнення (у вигляді тестування, проведення контрольних робіт та інших видів контролю).

О. Пінчур у своїй праці [3] визначав портфоліо як “спосіб фіксування, нагромадження, оцінювання й самооцінювання індивідуальних досягнень суб’єктів навчання, технологія портфоліо поширилась не тільки в загальноосвітніх школах, а й у вищих навчальних закладах, набувши при цьому сучасної та ефективної форми оцінювання, доповнення традиційних контрольних засобів, спрямованих на перевірку репродуктивного рівня засвоєння інформації, фактологічних та алгоритмічних знань і вмінь, включаючи іспити”, таким чином можна стверджувати, що впровадження даного методу в навчальному процесі не нове, адже його успішно використовували педагогів різні часи.

Як один із методів навчання, портфоліо також має низку переваг та недоліків [2]. Перевагами є:

- забезпечення високого рівня документованості навчально-виховного процесу;

- розширення можливості методів оцінки;

- врахування різноманітних аспектів навчання та самостійної діяльності громадян України, навчання яких проводиться за програмою офіцерів запасу;

- можливість майбутніх офіцерів запасу бути активними учасниками процесу оцінювання;

- врахування схильності, потреби, перепони, сильних та слабких сторін, коригування темпів навчання;

- отримання основи для подальшого аналізу і планування військової діяльності.

Серед недоліків використання портфоліо виокремлюють труднощі формування критеріїв оцінки, адже, якщо вони чітко не визначені, портфоліо стає лише невпорядкованим зібранням робіт, яке не відображає динаміки розвитку і повноти навчальних досягнень; різнохарактерність матеріалів, яке ускладнює процедури аналізу та узагальнення даних та кінцеве визначення тенденцій професійного зростання майбутнього офіцера.

Також варто зазначити, що певних стандартів щодо оформлення портфоліо не існує. Проте при створенні даного документу варто пам’ятати про послідовність та систематизацію викладеного матеріалу [1]. Портфоліо, як повна і різнобічна форма представлення молодого спеціаліста мотивує його до подальшого професійного зростання, планування підвищення

кваліфікації, участі у конкурсах і може використовуватись як додаткова інформація для працевлаштування, видання рекомендацій тощо. На основі даних портфоліо офіцер запасу з відповідної військово-облікової спеціальності може скласти резюме, яке в свою чергу виграшно підкреслить здобутки та достойно представить його роботодавцю серед інших кандидатів.

Зокрема, портфоліо слугують суттєвим доповненням до результатів іспитів, додатково відображаючи результати індивідуальної навчально-творчої активності, рівень фахових вагомих якостей та досягнень майбутнього офіцера запасу, професійну культуру та комунікативні характеристики, переважання наукових або творчих здібностей та умінь їх реалізовувати [4].

Підсумовуючи вищезазначене, на сучасному етапі портфоліо офіцера запасу стає важливим компонентом військової освіти, поєднуючи презентаційні, критичні, творчі функції у здійсненні професійної та суспільної комунікації. Системне і послідовне формування портфоліо мотивує громадян України, навчання яких проводиться за програмою офіцерів запасу до набуття професійної майстерності, спеціальних компетенцій, акцентує креативні прояви, ініціативність, відповідальність та розвиває самокритику.

Список використаних джерел:

1. Гронлунд Н.Е. Оцінювання студентської успішності: практ. посібник / Н.Е. Гронлунд. – К.: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2005. – 311 с.;
2. Онопрієнко О. В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання на засадах компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / О. В. Онопрієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. Праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – Режим доступу: http://abclab.usoz.ua/_ld/0/18.doc.;
3. Пінчур О.М. Метод “Портфоліо” як засіб формування рефлексивної культури майбутнього дизайнера [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/579/1/ПОРТФОЛІО.pdf>.;
4. Родигіна І.В. Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання /І.В.Родигіна. – Х.: Вид. група “Основа”, 2008. – 112 с.

Веселий К.О.

*Національний університет оборони України
ім. І. Черняхівського, м. Київ*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА ФІЗИЧНОГО КОМПОНЕНТУ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Події на сході України розкрили цілу низку проблем в системі підготовки офіцерських кадрів, в тому числі і офіцерів, які призиваються із запасу. Аналіз бойових дій свідчить про те, що сучасна війна докорінно відрізняється від звичайних стереотипів, які існують про війну. Вона отримала не тільки назву не визначену Воєнною доктриною України “гібридна війна”, але нові сутність і зміст характеризується активним застосуванням систем залпового вогню, високоточної зброї, відсутністю чітко встановлених головних напрямків дій, нанесенням ударів одночасно з усіх можливих напрямків. Бойові дії ведуть не бригади, і навіть не батальйони, а невеликі угруповання військ, що складаються з підрозділів різних родів військ. Досвід, отриманий в зоні проведення антитерористичної операції, вказує, що загальновійськова підготовка особового складу військового резерву Збройних Сил України, в тому числі і офіцерів, призваних із запасу, знаходиться на дуже низькому рівні. Це стосується таких питань, як управління підрозділами та вогнем в бою, вміння діяти в наступальному і оборонному бою, володіння навичками стрільби зі стрілецької зброї та різних видів гранатометів, ведення розвідки, керівництво роботами щодо інженерного обладнання і маскуванню позицій, будівництва й обладнання найпростіших фортифікаційних споруд, користування засобами індивідуального та колективного захисту, організації охорони та оборони об’єктів. Багато командирів бояться діяти самостійно, приймати рішення та нести за них відповідальність – чекають команди старших начальників. Молоді офіцери не звикли до того, що вони вирішують долю інших людей, особливо коли посилають їх на виконання завдань, пов’язаних з небезпекою для життя.

Аналіз використаних джерел, свідчить про те, що теоретичні і психологічні засади формування офіцерів запасу викладено у працях О. Барабанщикова, М. Голованського, О. Карманова, О. Короткова, В. Міщенко, І. Сидорука. Складники професійної підготовки офіцерів вивчали такі науковці, як: М. Банько, В. Гриньков, І. Грязнов, А. Деркач, В. Клачко, С. Козін, В.Кортенко, С.Кубіцький, А.Лігоцький, Т.Олійник, О.Пометун, О.Пономаренко, Ю.Приходько, І.Радванський, В.Райко, Л.Рудкевич, А. Рудневська, І. Руснак, Ю. Сердюк, А. Сіцінський, Т. Ткаченко, О. Торічний, М. Худякова, В. Чернявський, Г. Яворська, В. Ягупов та багато інших.

На сьогодні основною проблемою, що стоїть перед військовими

кафедрами закладів вищої освіти, є модернізація організації і методики військового навчання. Необхідність модернізації обумовлена в першу чергу новими вимогами до військової освіти, точніше, до рівня освіченості й розвитку особистості офіцера запасу. У зв'язку із цим необхідно не тільки з інших позицій здійснювати відбір і організацію навчального матеріалу, побудову навчальних посібників, але й упроваджувати професійно орієнтовані технології, цілеспрямовано використовувати сучасні досягнення у сфері аудіовізуальної і комп'ютерної техніки тощо. Сучасна професійна підготовка офіцерів запасу припускає необхідність урахування як загальних закономірностей формування особистості, так і індивідуальних особливостей студентів, розвитку в кожному з них індивідуальних здібностей, інтересів і схильностей [3, с.131].

Одним з недоліків в існуючій системі підготовки офіцерів запасу є відсутність фізичної підготовки студентів під час навчання на кафедрі військової підготовки, тому що вони займаються в своїх основних навчальних закладах, де і викладається фізична підготовка. Між тим на полі бою офіцер може зіткнутись з такими специфічними для військового фізичними навантаженнями, як пересування різними способами, подолання перешкод, рукопашний бій, марш-кидки в пішому порядку на великі відстані тощо [1, с.159]. Рівень фізичної підготовленості офіцерів-випускників кафедр військової підготовки за вправами загальної фізичної підготовленості та військово-прикладними навичками є достовірно нижчим у порівнянні з випускниками вищих військових навчальних закладів [2, с.11]. Це свідчить про недостатню ефективність чинної програми фізичної підготовки військової сфери, яка не охоплює в достатній мірі програму підготовки офіцерів запасу.

Деякі вчені вважають, що більше необхідно приділяти уваги самостійній роботі здобувачів вищої освіти, тому що самостійність дозволяє студенту (як майбутньому офіцеру) усвідомити мотиви, мету, способи, прийоми навчання. Сприйняття себе як суб'єкта військової системи навчання вимагає такої його побудови, за якої розвивається його активність, самостійність, відбувається поступове перетворення його із об'єкта педагогічного впливу в суб'єкт здійснюваної навчальної діяльності. Такий перехід можливий, якщо правильно будуються взаємовідносини викладача і студента, у процесі розвитку яких активні функції поступово передаються студенту, тобто майбутньому офіцеру запасу. Останнє особливо важливе, оскільки формування самостійності в навчальній діяльності є передумовою прояву цієї якості в інших видах діяльності, зокрема не тільки в тих, в які студент включається сьогодні, але і в ті, з якими він зустрінеться в майбутній професійній діяльності.

Відповідно до сучасних концепцій структури особистості професійно обумовлена структура особистості офіцера включає мотивацію професійної

діяльності (готовність у вузькому значенні) і професійну компетентність (сукупність свідомо реалізованих професійно-орієнтованих знань, умінь, навичок, професійно важливих якостей і досвіду особистості) [2 с.10].

У процесі навчання у майбутніх офіцерів повинні розвиватися самостійне мислення, креативність, лідерські якості, уміння самостійно приймати рішення в екстремальних ситуаціях. Кожен офіцер повинен знати принципи роботи з підлеглими, психолого-педагогічні засади управлінської діяльності, вміти виховувати підлеглих, підтримувати міцну військову дисципліну і високий морально-психологічний стан особового складу, вміти згуртовувати підпорядкований колектив підрозділу. В першу чергу офіцер повинен бути готовим і здатним професійно займатися військово-педагогічною діяльністю, що і становить фундамент його професійної діяльності загалом [3, с.133].

Сучасні дослідники проблем підготовки офіцерів запасу дійшли висновку про необхідність формування й розвитку у студентів військових кафедр професійно-педагогічного інтересу як основи їх творчої спрямованості в роботі з майбутніми (потенційними) підлеглими. Потреба у сполученні управлінських функцій із передачею професійних знань, умінь і навичок іншим (наприклад, особовому складу) неодмінно спонукає до зростання мотивації учіння [3, с.133].

Під час організації навчально-виховної роботи на кафедрі військової підготовки важливо також урахувати психологічні особливості студентського віку. Тому, як показує практика, студенти не завжди морально і психологічно готові до того, щоб узяти на себе відповідальність, зумовлену специфікою військової служби [3, с.135].

Отже, на сьогоднішній день наявні деякі проблеми підготовки громадян України за програмою офіцерів запасу. Перш за все, це стосується фізичної підготовки студентів, які не завжди мають задовільний фізичний стан у порівнянні з випускниками вищих військових навчальних закладів. Також є необхідність моральної та психологічної підготовки студентів до ситуацій, які можуть виникнути під час бойових дій. Брак досвіду може призвести до наслідків, що матимуть негативний характер. Наступний чинник пов'язаний з характером майбутнього офіцера. Крім наявних особливостей з якими студент приходить до військової кафедри важливо сформувати в нього нові персональні якості, уміння та навички. Які дадуть змогу не лише уміло виконувати свій військовий обов'язок, а також бути лідером, авторитетом у очах солдатів та офіцерів.

Список використаних джерел:

1. Баришніков В. В., Неймирок О. К. Шляхи вдосконалення підготовки офіцерів запасу в Україні // Системи обробки інформації. – 2015. – Вип. 8. - С. 158-161. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/soi_2015_8_34.

2. Медвідь Ю. І. Удосконалення процесу підготовки офіцерів запасу в Україні як педагогічна проблема/*ScienceandEducation*, 2017, Issue 2. – с. 9-13.

3. Морозов С. М. Педагогічні засади професійної підготовки офіцерів запасу у вищих навчальних закладах//Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки, 2013. – с. 127-137.

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Докорінні реформи, що проходять нині в Україні, зумовлюють необхідність удосконалення військової освіти в цілому, і зокрема, на кафедрах військової підготовки, що здійснюють підготовку фахівців за програмою підготовки офіцерів запасу.

На даний момент підвищення якості підготовки військових фахівців для потреб ЗСУ є визначальним чинником управління військовими підрозділами, важливим ресурсом зміцнення військової дисципліни, як усередині військових формувань, так і, забезпечення функціонування органів військово-цивільного управління.

Серед пропозицій, спрямованих на вдосконалення військової освіти, є як цілком реальні, так і перспективні. На наш погляд, зараз головною метою є знаходження можливих шляхів вирішення проблеми: максимальне наближення теоретичної підготовки до спроможності її практичного використання в поєднанні зі збільшенням уваги до мотивації студентів на отримання звання офіцера запасу і навчання на кафедрі військової підготовки.

На думку авторів нині дуже актуалізувалась проблема підготовки офіцерів запасу, ключовим елементом якої є мотивація та стимулювання оволодіння військовою спеціальністю на кафедрах військової підготовки.

Ефективність процесу навчання, тобто оволодіння знаннями і практичними навичками, забезпечується напруженою діяльністю НПП і майбутніх офіцерів запасу під час проведення занять, так і самостійне оволодіння сучасними науковими методами досліджень, що сприяють розробленню та використанню такого змісту, форм, методів і засобів навчання, які підвищують інтерес, активність, творчу самостійність студентів щодо засвоєння знань, формуванні умінь і навичок, використання їх на практиці.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ЗА
ПРОГРАМОЮ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ**

**Збірник матеріалів
Міжкафедрального науково-практичного семінару
27 листопада 2019 р.**

Матеріали подано в авторській редакції.
Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен
та інших даних несуть автори.

Підписано до друку 24 грудня 2019 р.
Друк. арк. 5,5. Обл. вид. арк. – 5,016.
Формат паперу 60x84 1/16
Тираж – 4 прим.